Nr 3 WARSZAWA, 1 LUTEGO ROKU 1937. ROK XIX

GAZETA ADMINISTRACJI

DWUTYGODNIK

POŚWIĘCONY PRAWU PUBLICZNEMU ORAZ ZAGADNIENIOM ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ I SAMORZĄDOWEJ

TREŚĆ:

REDAKTOR: FRANCISZEK KAUFMAN.

WARUKI PRENUMERATY:

rocznie z przesyłką zł. 24.—
kwartalnie „ „ zł. 6.—
Pojedynczy numer zł. 1.20

CENA OGŁOSZEŃ:

strona	1/1	1/2	1/4	1/8
zł.	200	120	65	35

Konto czekowe P. K. O. 30192. Konto pocztowe Kartoteka Nr 6 (do sumy 50 zł.).

Redakcja i administr.: Trębacka 11. Tel. redakcji 606-17; tel. administracji 606-14.
Redakcja rękopisów nie zwraca.

STANISŁAW CZERWIŃSKI

PRZESTĘPSTWO I KARA

Kara, jako środek polityki kryminalnej, odgrywała i odgrywa bardzo doniosłą rolę, będąc z jednej strony czynnikiem utrwalenia poczucia prawa wśród ogółu, z drugiej zaś powstrzymując od przestępczości wyspołecznione kierunki woli ludzkiej, groźbą następstw prawnych [1]).

Wobec powyższego zrozumiałym jest, że od czasu jak istnieje świat społeczeństwo karało przestępców. W każdej epoce dziejów ludzkich spotykamy się z różnymi karami, jako sposobami zwalczania przestępczości, przy czym uznanie określonego czynu za przestępny i stosowanie tej lub innej kary odpowiadało zawsze warunkom życia społecznego i kulturalnego danej epoki, ówczesnym zasadom religijnym, moralnym i t. d.

Gdy lat 250 temu zwyczajny złodziej był skazywany na karę śmierci, wyrok ten uważany był wówczas za tak normalny i sprawiedliwy, jak dziś wyrok, skazujący winowajcę za ten sam czyn na miesiąc więzienia. Jeżeli z przerażeniem wspominamy czasy, kiedy czarodzieja spalano na stosie, a bandytę kołowano, to — być może — po 100 lub 200 latach potomkowie nasi uznają obecne wyroki sądowe za nieodpowiadające spółczesnym celom i zasadom represji karnej.

Środki karne zawsze charakteryzują daną epokę i siłą rzeczy zmieniają się z chwilą nastąpienia nowych układów życia społecznego, gospodarczego i politycznego, gdy wytwarzają się i szerzą nowe zasady i poglądy na cel i zadanie kary, jako jednego z najpoważniejszych sposobów walki z przestępczością.

W najnowszych kodeksach karnych, zbudowanych według zasad teorii szkoły pozytywnej, kara oparta na idei jej celowości utraciła swój charakter odwetu i zemsty, stając się przeważnie środkiem naprawy i wychowania przestępców stosowanym indywidualnie, oraz środkiem obrony społecznej.

---

[1]) *Fr. Liszt*: Lehrbuch des deutschen Strafrechts.

Czy jednak cel walki z przestępczością za pomocą kary, polegającej zazwyczaj na terminowym pozbawieniu wolności złoczyńczy, został osiągnięty?

Już w końcu zeszłego stulecia wybitni prawnicy, *Holcendorf, Lenc, Garraud, Locard* i wielu innych, zwrócili uwagę na ujemne i szkodliwe skutki krótkoterminowego pozbawienia wolności, które w większości wypadków nie tylko nie wychowuje, lecz deprawuje skazanego. Wykonanie kary względem człowieka, którego uczucia szacunku i przywiązania do rodziny dotychczas wstrzymywały od pogwałcenia ustawy, skazuje go na towarzystwo osobników, pozbawionych godności ludzkiej, moralnie zdeprawowanych, co w rezultacie przekształca go zazwyczaj w przestępcę zawodowego [1]). W związku też z tym w teorii prawa i w niektórych ustawodawstwach powstał wyłom z ogólnej zasady „ubi crimen ibi poena".

Angielska ustawa „Probation of offenders Act" z 1907 r. nadaje sądowi prawo uwolnienia oskarżonego od kary w sprawach o czyn przestępny, podlegający rozpoznaniu w trybie postępowania sumarycznego, jeżeli sąd uzna oskarżenie za udowodnione i jednocześnie przyjdzie do wniosku, że wobec usposobienia złoczyńcy, jego przeszłego trybu życia, małoważności czynu, stosunków rodzinnych, bądź innych łagodzących jego winę okoliczności — wymierzenie kary jest nie celowe. Aczkolwiek pojęcia niecelowości kary ustawa bliżej nie określa, jest ono jednak w dostatecznej mierze ustalona w przepisach „common law", na mocy których zastosowanie ustawy z r. 1907 uzależnione jest od szkodliwości skutków odbycia kary, w rozumieniu ujemnego wpływu nie tylko na charakter i stanowisko oskarżonego, lecz i na stan zupełnie niewinnej jego rodziny. Skutki te bowiem mogą się okazać o wiele cięższe od tej szkody, którą może wyrządzić społeczeństwu uwolnienie przestępcy od kary. Sąd władny jest również całkowicie uwolnić sprawcę od oskarżenia, pod warunkiem złożenia przezeń przyrzeczenia dobrego sprawowania się, t. zw. „recognisance". „Recognisance" różni się od „warunkowego zawieszenia kary" tym, że odracza nie tylko wykonanie już wymierzonej kary, lecz i samo wymierzenie kary przez sąd. W r. 1930 na 781.976 wyroków skazujących w trybie postępowania sumarycznego, uwolniono od kary w 203.723 wypadkach [2]).

---

[1]) *Locard*: Jak się rekrutuje armia przestępców. *Julles Jolly*: La France criminelle. *Buttaglini*: Della tutela guiridica a della correzione del reo come finalità della pena.

[2]) *Manhardt*: Sumarisches Strafverfahren in England. *Gerland*: Die Englische Gerichtsverfassung.

Zawieszenie wyrokowania — „suspension of the sentence“ stosuje się również na mocy billu z r. 1911 w niektórych stanach U. S. A.[1]).

Według zdania *prof. Hoegel'a* uwolnienie od kary miałoby przewagę nad warunkowym osądzeniem, gdyż „zwalnia sądy od kontroli co do dobrego prowadzenia się warunkowo skazanego w ciągu określonego terminu, która przeważnie jest fikcyjna i sprowadza się do udzielenia nagrody za przebiegłość. Ponadto wykonanie kary zawieszonej jest zwykle mniej surowe niż kara, która może być wymierzona przez sąd na mocy przepisów o recydywie".

Takie uwolnienie od kary ma dużo wspólnego z karą wymierzaną w postaci nagany, znaną już oddawna pod różnymi nazwami: w prawie rzymskim — „severa interlocutio", w kanonicznym — „monitio canonica", w starożytnym francuskim — „correction par la bouche du juge" albo „blâme“[2]).

Spółczesne ustawodawstwa jak również i nasz kodeks karny daje sądowi prawo w ściśle określonych 10-ciu przypadkach (§ 2 art. 21, § 2 art. 29, § 2 art. 256 k. k. i t. d.) bądź zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary, bądź zupełnego uwolnienia od kary.

Kwestia uwolnienia oskarżonego od kary — naszym zdaniem — powinna być pozostawiona w sprawach mniejszej wagi swobodnemu uznaniu sędziego w wypadkach, gdy sędzia na podstawie całokształtu okoliczności sprawy przyjdzie do przekonania, że zło, które kara wyrządzi, jest większe od tego, które powinna byłaby usunąć, albowiem ustawodawca nie jest w stanie przewidzieć różnorodnych warunków, które wpłynęły na popełnienie czynu występnego.

Według zdania znakomitego badacza przestępczości, w Londynie, gdzie więzienia zostały urządzone według najnowszych wymagań nauki penitencjarnej, wszystkich przestępców można podzielić na dwie kategorie: do pierwszej należą ci, którzy nigdy nie powinni byli trafić do więzienia, do drugiej zaś ci, których nigdy nie należało z więzienia uwalniać[3]).

Zdaniem genewskiego *prof. Gotier* więzienie, jako środek zastraszający, będzie miało większe znaczenie, jeżeli zmniejszy się liczba skazanych na osadzenie w więzieniu.

Nie zważając na zastosowanie zasad szkoły pozytywnej i nowego

---

[1]) *Lenz*: Die Anglo-amerikanische Reformbewegung im Strafrecht.

[2]) *Parmelee*: The principles of antropology and sociology im thier relations to criminal procedure. *Birkmayer*: Das Absehen von Strafe.

[3]) *Anderson*: Criminals and crime.

systemu penitencjarnego, statystyczne dane niezbicie stwierdzają nie tylko ogólne powiększenie się przestępczości, lecz — co najważniejsze — zastraszający wzrost czynów przestępnych, popełnionych przez osoby skazane, już po odbyciu wymierzonych im kar, oraz przestępstw, dokonanych za pomocą udoskonalonych sposobów z zastosowaniem najnowszych wynalazków z dziedziny sztuki, techniki i nauki[1]).

W Niemczech przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu wzrosły w porównaniu z okresem przedwojennym o 315%, ilość kradzieży zwyczajnych w r. 1928 powiększyła się w porównaniu z r. 1913 o 310%, kradzieży kwalifikowanych — o 130%, recydywy o 330%.

We Francji liczba zasądzonych przez „tribunale de police correctionelle" stanowiła w r. 1919 — 335.000, w r. 1927 — 704.000, a recydywa powiększyła się w r. 1927 w porównaniu z okresem przedwojennym o 230%.

W Polsce na podstawie danych statystycznych mieliśmy w r. 1927— 27.625 więźniów. Dalej następuje amnestia i lata dobrobytu, w związku z czym liczba ta obniża się chwilowo, ale już w r. 1931 dochodzi do 36.130. W r. 1932 ogłoszono znów amnestię, w wyniku której wzrost zaludnienia więzień w latach 1932 i 1933 wzrasta tylko nieznacznie, ale już w r. 1934 zanotowano na 1 stycznia liczbę 48.000 więźniów. W następnych latach liczby te stale wzrastaja, w dniu zaś 1 grudnia 1935 r. było 59.560 więźniów. Ponadto, wobec przewidzianej amnestii, wstrzymanie wykonania wyroków krótkoterminowych spowodowało zgodnie ze statystyką na 1-go października r. 1935, w prokuraturach i sądach zaległości, sięgające liczby 121.543 niewykonanych wyroków [2]).

W Stanach Zjednoczonych rejestruje się za ostatnie lata rocznie około 500.000 ciężkich przestępstw i około 9 milionów przestępstw mniej ciężkich. W przeciągu ostatnich 15 lat powstał tam bardzo niebezpieczny typ bandytów t. zw. gangsterów, którzy popełniają napady, będąc uzbrojeni w karabiny maszynowe, granaty i t. d. Zorganizowane bandy tego typu już rozpoczęły swoją działalność na kontynencie Europy Zachodniej i u nas w Polsce.

Taki stan rzeczy zmusił większość państw do obostrzenia przewidzianych w ustawach kar, a to celem walki z przestępcami szczególnie niebezpiecznymi i groźnymi dla państwa i społeczeństwa. W Niemczech rząd von Papena wydał dekret z dn. 9 sierpnia 1932 r. w wal-

---

[1]) *Julles Jolly*: La France Criminelle. *I. Loucille*: Les malfaiteurs de profession.

[2]) *T. Krychowski*. dyrektor Depart. w w Min. Sprawiedl.: Polski system penitencjarny—„Przegląd Więziennictwa Polskiego" 1936 r. t. I.

ce z przestępczością polityczną, na mocy którego wprowadzono sądy specjalne i karę śmierci za cały szereg przestępstw politycznych. — Kodeks karny włoski, wydany w r. 1930, przewiduje karę śmierci co do ściśle określonych przestępstw politycznych jak również za niektóre przestępstwa ogólno-kryminalne. — W Bułgarii w r. 1935 została wydana specjalna ustawa zagrażająca karą śmierci za popełnienie przestępstw przeciwko państwu, bezpieczeństwu publicznemu i własności.

W Stanach Zjednoczonych Ameryki Półn. został tylko zmodernizowany sposób wykonania wyroków śmierci. W r. 1888 zamiast stracenia skazańca przez powieszenie, karę śmierci wykonywa się za pomocą prądu elektrycznego bądź za pomocą gazów trujących.

Wreszcie u nas w Polsce wprowadzono, poza kodeksem karnym, odrębną ustawę przewidującą karę śmierci, a mianowicie w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 X 1934 r. o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu Państwa (Dz. U. poz. 851). Ponadto, w związku z szerzeniem się zamachów terorystycznych wydano rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 17 VI 1934 (Dz. U. poz 473), na mocy którego osoby, których działalność może okazać się niebezpieczna dla Państwa mogą być osadzone w specjalnym obozie w Berezie Kartuskiej.

Wreszcie w Polsce zostały wprowadzone specjalne typy więzień, które nazwane zostały „ruchomymi — karnymi ośrodkami pracy". Istotą tego typu więzień jest zatrudnienie skazanych pożyteczną dla społeczeństwa bezpłatną pracą. Umieszczeni w ruchomych ośrodkach pracy mogą być zatrudnieni przy robotach publicznych, organizowanych i administrowanych przez władze państwowe i samorządowe, jak np. budowa dróg, regulacja rzek, osuszanie błot i t. p.[1]).

Obostrzenie represji karnej ujawniło się również w nawrocie do stosowania kar cielesnych w postaci kary chłosty, w postaci sterylizacji, a nawet przymusowej kastracji.

Na mocy ustawy węgierskiej z r. 1920 została wprowadzona, zniesiona w r. 1848, kara cielesna, która może być stosowana za cały szereg przestępstw, jak rozbój, podpalenie, kradzież i t. d.

W Anglii kara chłosty może być stosowana na mocy ustawy z r. 1912 za handel kobietami, stręczycielstwo i utrzymanie domów publicznych, ponadto w charakterze kary dodatkowej przy skazaniu w ogóle na karę pozbawienia wolności. O ile w Anglii karę śmierci i karę

[1]) *T. Krychowski* Polski system penitencjarny.

chłosty stosuje się w bardzo rzadkich wypadkach, to w koloniach kary te stosuje się masowo.

W Niemczech, poza wprowadzeniem sterylizacji na mocy ustawy z dn. 14 VII 1933 r., obowiązującej od dnia 1 I 1934 r., wydano ustawę z dn. 24 XI 1933 r., obowiązującą również z dn. 1 I 1934 r. „przeciwko niebezpiecznym przestępcom nałogowym oraz o zarządzeniach dla zabezpieczenia poprawy" (Gesetz gegen gefärliche Gewohnheitsverbrecher und über Massregeln der Sicherung und Besserung), ustanawiającą przymusową kastrację. Ustawa powyższa przyznaje sądowi prawa zarządzenia kastracji obok kary, o ile sprawca przestępstwa przeciw moralności (zgwałcenie, nierząd z dziećmi, sadyzm) ukończył lat 21. Ustawa sterylizacyjna została też wprowadzona w wielu państwach Europy Zachodniej i w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

Jak wynika z powyższego, współczesną walkę z przestępczością charakteryzuje przede wszystkim wzmożenie represji karnej, a to wskutek daleko posuniętego liberalizmu ubiegłych czasów, z jego poglądami optymistycznymi na naturę ludzką, opartymi nie na faktach, lecz na przeczulonych żądaniach humanitarnych, przekształcających się w sentymentalizm, uznający kolektywną odpowiedzialność społeczeństwa za to, co się dzieje w jego łonie.

Urzeczywistnienie represji karnej powinno działać nie tylko na przestępcę, lecz również na ogół, wywierając wpływ wielostronny i różnorodny na poszczególne jednostki. Zależnie od ich wrażliwości i kultury etycznej i umysłowej, kara bądź uświadamia doniosłość dla porządku prawnego zachowania norm obowiązujących, bądź odstrasza i powstrzymuje od przestępczości groźbą zastosowania odpowiedniej dotkliwej represji w razie pogwałcenia prawa.

Inaczej się przedstawia dziedzina profilaktyki przestępczej, która w sposób najskuteczniejszy i rzeczowo najwydatniejszy zwalcza przestępczość jeszcze przed dokonaniem czynu przestępnego. Doskonałym w tym wypadku terenem jest teren akcji przeciwalkoholowej oraz zakładów wychowawczych i poprawczych dla nieletnich zaniedbanych i upośledzonych.

ZYGMUNT RUDOLF I TADEUSZ KOWALCZYK

DZIAŁALNOŚĆ MINISTERSTWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH W SPRAWACH WODNYCH[1])

UWAGI WSTĘPNE

Wszelkie sprawy wodne, załatwiane w M-stwie Spraw Wewn., wchodzą w zakres działu techniki sanitarnej i są skoncentrowane w osobnej komórce organizacyjnej pod nazwą: „Referat Techniki Sanitarnej" tego M-stwa, do którego w myśl rozp. Prezydenta R. P. z 21 VI 1932 (Dz. U. poz. 493) należą m. in. zagadnienia, związane z zaopatrywaniem w wodę i z usuwaniem nieczystości. W tejże komórce organizacyjnej są załatwiane sprawy wodociągów i kanalizacji oraz nadzoru nad Państwowymi Zakładami Wodociągowymi na Górnym Śląsku, przekazane M-stwu Spraw Wewn. rozp. Prezydenta R. P. z 21 V 1932 o skasowaniu urzędu Min. Robót Publ. (Dz. U. poz. 479).

Sprawy wodne w związku z zlikwidowaniem Min. Robót Publ. zostały przekazane na podstawie wymienionego rozp. Prezydenta R. P. z 21 V 1932 trzem M-stwom: Komunikacji, Rolnictwa i Ref. Rol. oraz Spraw Wewn., a po pewnym dopiero czasie i po uzyskaniu odpowiedniego doświadczenia ustalono szczegółowy podział tych spraw pomiędzy resorty. Zarządzeniem M-stwa Komunikacji z 13 XI 1934, wydanym w poroz. z M-stwami Spraw Wewn. oraz Roln. i Ref. Rol., ściśle określono w załączonej instrukcji właściwość poszczególnych ministerstw w sprawach wodnych, pozostawiając wodociągi i kanalizacje łącznie z oczyszczaniem ścieków, spółki wodne dla tych celów oraz kwestie zanieczyszczania wód publicznych — kompetencji M-stwa Spraw Wewnętrznych.

---

[1]) Referat na Zjazd inżynierów wodnych Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie, styczeń 1937 r.

ZAOPATRZENIE W WODĘ I USUWANIE ŚCIEKÓW

Jest to jedno z najstarszych zadań techniki sanitarnej, na które zwrócono stosunkowo najwięcej uwagi. Doświadczenie w tych dziedzinach jest niezmiernie bogate. Dur brzuszny, który można nazwać chorobą wodną, został w wielu krajach zwalczony w ciągu życia jednego pokolenia, a cholera, niegdyś tak ogólna, dziś w wielu krajach nie istnieje. Do tego przyczyniło się głównie oczyszczanie wody do picia. Problemy oczyszczania wody i oczyszczania ścieków są często razem łączone, nie ulega jednak wątpliwości, że oczyszczanie wody ma większe znaczenie dla zdrowia publicznego, gdyż jest ono pierwszą linią obronną w walce z zakażeniami. Usuwanie ścieków ma też duże znaczenie. Wchodzą tu w grę: zanieczyszczenie wody gruntowej i studzien, rzek i wszelkich źródeł zaopatrzenia ludności w wodę, sprzyjanie rozwojowi much i zwierząt, przenoszących drobnoustroje chorobotwórcze, zastosowanie wydalin do nawożenia i t. p. Jest to zagadnienie tak stare jak rasa ludzka, mimo to nie zostało jeszcze wszędzie we właściwy sposób rozwiązane. W problemie usuwania ścieków nie można oczywiście pominąć strony ekonomicznej, gdyż obecnie możemy stosować tylko te sposoby i te urządzenia, które dają gwarancję najleszego działania przy najniższym koszcie. Dotyczy to również urządzeń do zaopatrywania ludności w wodę.

USTAWODAWSTWO

W dziedzinie zaopatrzenia w wodę i usuwania nieczystości obowiązują: 1) ustawa wodna z 19 IX 1922 (Dz. U. poz. 574 z r. 1928), 2) rozp. Prezydenta R. P. z 16 III 1928 o zaopatrywaniu ludności w wodę (Dz. U. poz. 310), 3) rozp. Prezydenta R. P. z 16 III 1928 o usuwaniu nieczystości i wód opadowych (Dz. U. poz. 311) i 4) rozp. Prezydenta R. P. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. poz. 202 z 1928 r. i poz. 405 z 1936 r.).

Ustawa wodna, jeżeli chodzi o zagadnienie zaopatrzenia w wodę i usuwania ścieków, ustala m. in. prawo własności wód, zakres ich użytkowania, granicę szkodliwego zanieczyszczenia, sposób udzielania pozwoleń i dochodzenia wodno-prawne, prawo użycia wody w razie niebezpieczeństwa, spółki dla celów wodociągowo - kanalizacyjnych, formalne nadanie praw wodnych na pobór lub spuszczanie wody zużytej, ustalenie obszarów ochronnych dla wodociągów, odszkodowanie za wyrządzone straty i t. p.

Rozporządzenia Prezydenta R. P. o zaopatrywaniu ludności w wodę oraz o usuwaniu nieczystości i wód opadowych są w zgodzie z nowoczesnymi wymaganiami nauki i praktyki. Rozp. Prezydenta R. P. o zaopatrywaniu ludności w wodę ustala, że piecza nad zaopatrzeniem w wodę do picia i potrzeb gospodarczych należy do obowiązków gmin. Wprowadza ono ważne wymagania, aby woda do picia, używana do celów gospodarstwa domowego, do wyrobu artykułów spożywczych, lodu oraz woda w zakładach kąpielowych publicznych odpowiadała określonym warunkom. Rozporządzenia wykonawcze mają ustalić szczegółowo wskazania sanitarne dla budowy urządzeń wodociągowych oraz sposoby korzystania z nich. Przed rozpoczęciem budowy wodociągów odnośny projekt techniczny musi być zatwierdzony przez właściwe władze, którymi są dla osiedli z ludnością powyżej 25.000—Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, dla innych—wojewoda. Mstwo Spraw Wewn. może wyznaczyć gminom termin do przedłożenia projektów urządzeń wodociągowych celem zatwierdzenia, jak również rozpoczęcia budowy tych urządzeń według zatwierdzonego projektu. Gminy są też obowiązane budować i utrzymywać studnie publiczne w liczbie odpowiadającej potrzebom ludności. Sieć wodociągowa powinna być dostatecznie zabezpieczona przed zanieczyszczeniem, toż samo tereny, na których znajdują się ujęcia wody oraz tereny wodonośne dla wodociągów gruntowych.

Rozporządzenie Prezydenta R. P. o usuwaniu nieczystości i wód opadowych postanawia, że piecza nad należytym usuwaniem ścieków domowych i wód opadowych należy również do obowiązków gmin. W miejscowościach powyżej 25.000 mieszkańców muszą być zaprowadzone urządzenia kanalizacyjne i do oczyszczania ścieków; w miejscowościach mniejszych można zaprowadzić takie sposoby usuwania nieczystości, które zapewnią utrzymanie czystości gleby, wód i powietrza. Ministrowi Spraw Wewn. przysługuje prawo wyznaczania terminów sporządzania projektów urządzeń kanalizacyjnych i do oczyszczania ścieków, jak również terminów rozpoczęcia budowy urządzeń według zatwierdzonego projektu. Wszystkie projekty urządeń kanalizacyjnych i do oczyszczania ścieków zatwierdza Mstwo Spraw Wewn., urządzenia zaś do zbierania, przechowywania i usuwania nieczystości w miejscowościach ponad 25.000 mieszkańców—wojewoda.

W rozporządzeniu Prezydenta R. P. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli omawiane zagadnienie regulują m. in.: art. 246 który postanawia, że osiedla, nie posiadające wodociągów gminnych,

powinny być zaopatrzone w dostateczną liczbę studzien; art. art. 247—250 i 308 — 312 zawierające warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać studnie (odległość od budynków mieszkalnych i gospodarskich, od ustępów, sposób wykonania cembrowiny, pokrycia studni, oraz szczegóły konstrukcyjne); art. 410 daje podstawę do zaprowadzenia w drodze przepisów miejscowych przymusu korzystania z urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych. Co do usuwania ścieków prawo budowlane wymaga takiego urządzenia sieci ulicznej, aby opady atmosferyczne posiadały należyty odpływ, kanały zaś i ścieki — dogodny spadek, względnie, ażeby je można było ująć w odpowiedni system (art. 19); art. art. 251 — 257 oraz 313 — 315 nakładają na właścicieli nieruchomości obowiązek urządzania ustępów i dołów ustępowych i podają normę odległości tych urządzeń od budynków, granic sąsiada i t. p.

Są to przepisy ramowe. Wydanie wszystkich koniecznych przepisów wykonawczych da dopiero możność Mstwu Spraw Wewn. jednolitego prowadzenia kontroli wodociągów i kanalizacji na terenie całego Państwa.

BUDOWA WODOCIĄGÓW I KANALIZACJI.

Zgodnie z intencją wymienionych rozp. M-stwo Spraw Wewn. dąży do realizacji racjonalnego zaopatrzenia w wodę i usuwania nieczystości w poszczególnych osiedlach. Ponieważ stan finansowy gmin nie zawsze pozwala już obecnie na budowę urządzeń wodociągowo-kanalizacyjnych, M-stwo wpływa na zarządy gmin, by przystępowały na razie przynajmniej do opracowania projektów wodociągów i kanalizacji i badań źródeł wodnych.

Projekty powyższe winny być oparte na planach zabudowania osiedli, zgodnie z postanowieniami obu przytoczonych rozp. Prezydenta R. P. (ust. 2 art. 8 i ust. 3 art. 4), a w razie braku prawomocnego planu zabudowania M-stwo Spraw Wewn. dąży do przystosowania tych projektów przynajmniej do ogólnego szkicowego planu zabudowania, zgodnie z rozp. M-stwa Robót Publ. z 23 V 1931, ustalającego zasady sporządzania projektów technicznych, wymaganych do uzyskania pozwoleń w sprawach wodnych (Dz. U. poz. 551), które stosuje się przy zatwierdzaniu projektów wodociągowo-kanalizacyjnych. Ustala ono formę projektów, wymagane załączniki, jak to: opis techniczny, wykaz nieruchomości i praw własności, plany sytuacyjne, przekroje, skale rysunków i t. p.

Tablica niżej podana ilustruje liczbę projektów zatwierdzonych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych:

	1933		1934		1935		1936	
Wodociągi (w miastach i uzdrowiskach)	3	Rzeszów, Gdynia, Rudy Śl (G. Śląsk)	3	Łagiewniki Brześć n/B Druskieniki	5	Włocławek, Otwock, Morszyn-Zdrój, Gdynia (dalszy rozwój)	6	Siedlce, Dąbrowa Gór., Bydgoszcz, P. Z. Wodoc. na G. Śląsku, Maczki na G. Śląsku, Chełm
Kanalizacja (w miastach i uzdrowiskach)	3	Rabka, Białystok, Żyrardów	6	Łagiewniki, Brześć n/B, Grodno, Trzebinia, Inowrocław, Rzeszów	8	Chrzanów, Żyrardów (ponownie), Zakopane, Pabianice, Otwock, Morszyn-Zdrój, Sieradz, Rawa Ruska	6	Chrzanów, Rzeszów (półn. część), Łuck (odwodn.), Kielce (oczyszczalnia), Brześć n/B., Łuck
Razem	6		9		13		12	

A więc w latach 1933 — 1936 zatwierdzono razem 40 projektów wodociągów i kanalizacji; równocześnie zaopiniowano także 38 projektów wodociągów i 33 projektów kanalizacji — miast i uzdrowisk przed ich zatwierdzeniem przez właściwe władze. Liczba projektów, będących obecnie w opracowaniu, dochodzi do 56, a przyczyniła się do tego nie mało pomoc finansowa dla miast na studia wstępne i opracowanie projektów technicznych. Fundusz Pracy udzielił na ten cel kredytu 28 miastom w kwocie 254.000 zł, a komunalny Fundusz Poż. Zapomogowy — 16 miastom w kwocie 161.000 zł. Wydatkowanie tych sum niewątpliwie wpłynie na podniesienie poziomu technicznego projektów, jak i na bardziej racjonalne ustalenie istotnych potrzeb inwestycyjnych miast. W r. b. można więc oczekiwać znacznego ożywienia w dziedzinie budowy wodociągów i kanalizacji. Inicjatywa budowy wodociągów i kanalizacji spoczywa nadal w rękach gmin lub w bezpośredniej władzy nadzorczej. Obecnie szereg miast, zawdzięczając kredytom Funduszu Pracy, przystąpił do budowy lub rozbudowy

wodociągów i kanalizacji na podstawie zatwierdzonych projektów. Niejednokrotnie musiało też M-stwo Spraw Wewn. korzystać z przysługującego mu prawa i nakazywało gminom przystąpienie do sporządzenia projektów i budowy tych urządzeń.

STAN LICZBOWY WODOCIĄGÓW I KANALIZACJI.

Dla zestawienia istotnego stanu ilościowego i jakościowego tych urządzeń Mstwo Spraw Wewn. zainicjowało opracowanie przez społeczne organizacje techniczne z udziałem Związku Miast specjalnego kwestionariusza. Sprawą tą zajął się szczegółowo Polski Instytut Wodociągowo-kanalizacyjny. Pomimo stwierdzonego pewnego postępu, stan obecny w dziedzinie zaopatrzenia ludności w wodę do picia i potrzeb gospodarczych oraz usuwania ścieków nie stoi w żadnym stosunku do rzeczywistych potrzeb kraju. Zaznaczyć tu musimy, iż powstanie Funduszu Pracy zasadniczo zmieniło i ułatwiło sytuację finansowania inwestycyj zdrowotnych w miastach.

Pewne dane o stanie liczbowym wodociągów i kanalizacji dają niektóre opublikowane prace. Artykuł p. t. „Rozwój urządzeń wodociągowo-kanalizacyjnych w Polsce w ubiegłym dziesięcioleciu" [1]) wykazuje, że w latach 1918—1928 nie ma prawie żadnego postępu pod względem liczby nowozbudowanych urządzeń wodociągowo-kanalizacyjnych. Od r. 1925 firma amerykańska Ulen and Co. prowadziła budowę wodociągu i kanalizacji w Lublinie, Radomiu, Częstochowie i Piotrkowie, następnie w kilku miastach Zagłębia Dąbrowskiego. W tym samym czasie Łódź przystąpiła do budowy kanalizacji, a w r. 1927 wybudowano wodociąg państwowy w Ciechocinku. Według pracy *dra B. Ostromęckiego* [2]) liczba osiedli o charakterze miejskim. mających wodociagi ogólne, wynosi 152, t. j. 12,12%, a mających kanalizację ogólną — 149 t. j. 11,88% (praca ta dotyczyła 1254 zlustrowanych osiedli miejskich — 625 miast i 629 osad o charakterze miejskim). Podług danych ogłoszonych w prasie (Gazeta Polska z dn. 15 X 35 r.) na 637 miast zaledwie w 84 są czynne urządzenia wodociągowo-kanalizacyjne. Z liczby tej, na 11 miast ponad 100.000 mieszkańców jedynie 9 posiada te urządzenia; na 11 miast ponad 50 000 mieszkańców — 6, na 47 miast od 20 do 50 tys. mieszkańców 14 jest skanalizowanych; na 83 miasta od 10 do 20 tys. ludności—15 posiada wodociągi; na 485 miast mniejszych (poniżej 10 tys.

---

[1]) *Inż. mgr. Z. Rudolfa*, zamieszczony w „Przeglądzie Techn. nr 4—5 z 1929.

[2]) Stan sanitarno-porządkowy osiedli miejskich w Polsce w r. 1933—„Zdrowie Publ." nr 5 z 1935.

mieszkańców) brak jest kanalizacji w 445 miastach. W ostatnich latach przybyło kilkadziesiąt nowych wodociągów i kanalizacji w miastach i uzdrowiskach.

NAJISTOTNIEJSZE POTRZEBY.

Potrzeba wzmożenia akcji finansowej na polu budowy wodociągów i kanalizacji nie wymaga dziś żadnej dyskusji, natomiast jest rzeczą podstawową przeprowadzenie racjonalnego podziału rozporządzalnych środków finansowych. Związek Miast Polskich ostatnio opracował następujący szczegółowy projekt podziału kredytów na te inwestycje na okres 4-letni od 1937—1941 roku:

1) na roboty wodoc.-kanaliz., których finansowanie rozpoczął Fundusz Pracy w latach ubiegłych i które wymagają ukończenia w zakresie potrzeb minimalnych:

na wodociągi	35.840.000 zł
na kanalizację	38.190.000 „
Razem .	74.030.000 zł

2) na roboty w miastach, liczących powyżej 10 tys. mieszkańców, i w tych mniejszych, w których sprawa zaopatrzenia w wodę jest szczególnie pilna:

na wodociągi	28.170.000 zł
na kanalizację	12.265.000 „
Razem .	40.435.000 zł

3) na roboty w miastach, w których wykonanie omawianych urządzeń jest wskazane w miarę posiadania odpowiednich środków finansowych:

na wodociągi	15.905.000 zł
na kanalizację	16.200.000 „
Razem .	32.105.000 zł

Ogółem w ten sposób obliczone zapotrzebowanie kredytów wynosi 146.570.000 zł

Gdyby przyjąć, że najpoważniejsze roboty należą jednak do grupy 1) i 2), możnaby wydatkiem rocznym około 30 mil. zł zaspokoić najistotniejsze potrzeby miast w dziedzinie urzadzeń wod.-kanal. Ogólny koszt minimalnego programu (po odłączeniu już budowy zrealizowanej), obejmującego zaledwie 253 miasta, określił Związek Miast w odniesieniu do wod. i kanal. na sumę około 215 mil. zł (z wyłączeniem miasta st. Warszawy). Osiagnięcie tych sum w najbliższych latach wydaje się

zupełnie realne, co stwarza pomyślne warunki dla budowy i liczbowego zwiększenia wodociągów i kanalizacji w Polsce. Na szczegółowy podział rozporządzalnych kredytów pomiędzy miasta ma Min. Spr. Wewn. bezpośredni wpływ, współpracując z Funduszem Pracy.

ZATWIERDZANIE PROJEKTÓW I BADANIE URZĄDZEŃ PRZED ICH ODDANIEM DO UŻYTKU PUBLICZNEGO.

Niezależnie od powyższego M-stwo Spr. Wewn. czuwa, aby budowa wod. i kanal. nie odbywała się przed zatwierdzeniem projektów technicznych przez właściwe władze, podobne bowiem fakty mogą stać się przyczyną wadliwego technicznie wykonania budowli oraz obiektów i powstania dotkliwych strat dla gminy; daje temu wyraz zarządzenie M-stwa Spraw Wewn. Nr BS-15 VII z 16 VIII i 1933 w sprawie zatwierdzania projektów publicznych urządzeń wod. kanal. oraz innych budowli techniczno-sanitarnych (Dz. Urz. M. S. Wewn. Nr 14 poz. 202 z 1933). Projekty przedstawione M-stwu sprawdzone być muszą najpierw pod względem formalnym i kosztorysowym w urzędzie wojewódzkim i czy odpowiadają obowiązującym przepisom w treści i formie. Następnie są poddawane analizie z punktu widzenia celowości gospodarczej, racjonalności technicznej, uzgodnienia z planem zabudowania, opłacalności i programu finansowo-gospodarczego samorządu. Dopiero po uskutecznieniu sprawdzenia projektu na terenie (reambulacji) winno by nastąpić jego formalne zatwierdzenie z podaniem warunków i zastrzeżeń, pod jakimi dany projekt otrzymuje klauzulę zatwierdzającą. Ze względu na obecny bardzo szczupły personel techniczny M-stwo Spr. Wewn. jest zmuszone ze swej strony zaniechać reambulacji, pozostawiając tę czynność urzędom wojewódzkim i podległym im organom. Projekty, które nie odpowiadają obowiązującym przepisom techniczno-sanitarnym lub są opracowane niezgodnie z normalną praktyką inżynierską, względnie mają niedokładne obliczenia hydrologiczne, hydrauliczne i statyczne, zostają zwrócone zarządom miast. Z całą pewnością można powiedzieć, że ogólny poziom techniczny sporządzanych obecnie projektów wodociągów i kanalizacji podniósł się — do tego przyczyniły się przede wszystkim wymagania stale wysuwane od kilku lat przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Wybudowane wodociągi i kanalizacje przed ich oddaniem do użytku publicznego powinny być zbadane przez właściwe władze państwowe. M-stwo Spr. Wewn. po porozumieniu się z M-stwem Op. Społ. wydało dwa rozp. o przekazaniu czynności urzędowego badania urządzeń wod.-kanal. przed ich oddaniem do użytku publ. wojew. władz. admin. og. (Dz. U.

poz. 506 i 507 z r. 1936), a to celem zwiększenia nadzoru nad wykonaną budową i miarodajnego sprawdzenia, czy wybudowane obiekty są zgodne z zatwierdzonymi projektami technicznymi, czy urządzenia wod.-kanal. są przydatne do użytku oraz czy wodociąg gwarantuje konsumentom właściwą ilość i jakość wody, odpowiadającą wymaganiom obowiązujących przepisów.

Celem prowadzenia racjonalnej gospodarki w dziedzinie wod. kanal. w poszczególnych miastach, które wybudowały te urządzenia, M-stwo Spr. Wewn., opierając się na prawie budowlanym, opracowało i wydało wzór przepisów miejscowych wodoc.-kanal. (zarządzenie z 28 IV 1934 Dz. U. M. S. Wewn. Nr 12 poz. 120) oraz wydaje stale dla różnych miast na podstawie art. 415 prawa bud. miejscowe przepisy wod.-kanal., nawiązane do wspomnianego wzoru. Przepisy te z reguły zawierają postanowienia ogólne, warunki techniczne oraz taryfę opłat w odniesieniu do urządzeń wod.-kanal.

PAŃSTWOWA KONTROLA JAKOŚCI WODY I ŚCIEKÓW.

W celu rozciągnięcia kontroli nad jakością wody zostało wydane rozp. M-rów Op. Społ. i Spr. Wewn. z 27 VIII 1933 r. o wodzie do picia i potrzeb gospodarczych (Dz. U. poz. 562) na podstawie art. 2 rozp. Prezydenta R. P. o zaopatrywaniu ludności w wodę. Sprawa kontroli wody była w swoim czasie uregulowana w drodze tymczasowej zarządzeniami Mstwa Spr. Wewn. w latach od 1929—1931. Nowe rozp. o wodzie do picia wzięło pod uwagę dotychczasowe doświadczenie i ustaliło pewne postulaty dotyczące warunków, jakim powinna odpowiadać woda pod względem fizycznym, chemicznym i bakteriologicznym. Na podstawie nowego rozp. wydało Min. Op. Społ. w poroz. z Mstwem Spr. Wewn. 1 III 1934 s z c z e g ó ł o w ą i n s t r u k c j ę o wodzie do picia (Dz. U. M. S. Wewn. Nr 9 z 1934 r.), która określa sposób pobierania wody ze studzien i z kranów wodoc., z otwartych zbiorników (rzek, jezior, stawów i t. d.), sposoby kontroli i odkażania urządzeń wodnych, opłaty za badanie prób wody oraz sposób sporządzania sprawozdań z kontroli wody (M.S.Wewn. otrzymuje raz na rok wykazy z dokonanej kontroli wody do picia). Z zarządzeń tych wynikają poważne obowiązki dla adm. publ., dla której normalna kontrola wody musi się stać jednym z najważniejszych zadań techn. ze względu na utrzymanie zdrowotności kraju [1]).

---

[1]) Zagadnienie to jest szczegółowo przedstawione w referacie *inż. mgr. Z. Rudolfa* p. t.: „Zasady państwowej kontroli wody do picia w Polsce" — Gaz i woda str. 194 z r. 1934.

W dziedzinie usuwania ścieków należy zwrócić uwagę na fakt, że art. 3 rozp. Prezydenta R. P. o usuwaniu nieczystości i wód opadowych przewiduje, że będą wydane przepisy normujące: 1) warunki, jakim winny odpowiadać wszelkie publiczne i prywatne urządzenia do usuwania ścieków, 2) korzystanie z tych urządzeń oraz 3) warunki, jakim powinny odpowiadać ścieki nadające się do bezpośredniego wpuszczania do zbiorników wód powierzchniowych i do ziemi. Opracowanie takich przepisów nastręcza trudności wobec wielkiej różnorodności opinii w powyższej kwestii wśród fachowców krajowych i zagranicznych. Mstwo Spr. Wewn. opracowało już projekt rozp. odpowiadający 3-mu punktowi i poddało go dyskusji na posiedzeniach grona zaproszonych rzeczoznawców. Rozporządzenie to jeszcze się nie ukazało i podlega dalszemu rozważaniu między zainteresowanymi mstwami. Do czasu wydania tego podstawowego rozp. obowiązuje zarządzenie M-stwa Spr. Wewn. z 12 VI 1930 w sprawie tymcz. norm oczyszczania ścieków (Zb. Zarz. M. S. Wewn. część II, str. 1586). Obecnie to zarządzenie jest brane pod uwagę przez władze wodne. Przy zatwierdzaniu projektów wodociągów i kanalizacji Mstwo Spr. Wewn. opiera się m. in. i na powyższych normach jakości wody i ścieków.

STUDNIE PUBLICZNE.

Niezależnie od zaopatrzenia w wodę osiedli za pomocą urządzeń centralnych Min. Spr. Wewn. czuwa w myśl art. 7 rozp. Prezydenta R. P. o zaopatrywaniu ludności w wodę nad rozwojem i budową racjonalnych studzien publicznych w osiedlach. Przy bliskiej współpracy z Państw. Inst. Geologicznym i Państ. Zakł. Higieny wydano do użytku władz szczegółową instrukcję techniczną o studniach publicznych.

MIEJSCOWE URZĄDZENIA DO USUWANIA ŚCIEKÓW.

Mstwo Spr. Wewn. opracowało ostatnio projekt zarz. o miejscowych urządzeniach do usuwania ścieków w osiedlach nieskanalizowanych wraz z odnośną instrukcją techniczną. Zarządzenie to określa najbardziej typowe urządzenia do usuwania lub oczyszczania ścieków, a więc: zbieranie ścieków w dołach i wywożenie, oczyszczanie w dołach gnilnych, w osadnikach ze świeżym odciekiem, oczyszczanie biologiczne, drenaż zaskórny, chlorowanie, warunki stosowania różnych sposobów oczyszczania, oczyszczanie grupowe i t. p. Instrukcja techniczna podaje normy cyfrowe i szczegóły konstrukcyjne odnośnie wymienionych urządzeń. Prace nad powyższym projektem były zapoczątkowane w Min. Spr. Wewn. już w r. 1931 — w ciągu kilku lat pracowała w tym przed-

miocie specjalna komisja zaproszonych rzeczoznawców, poza tym strona techniczna projektu zarządzenia była opiniowana przez szereg instytucyj naukowych i gospodarczo-społecznych. Nieunormowane stosunki w omawianej dziedzinie przyczyniają się do niecelowych nieraz wydatków na zaprowadzenie urządzeń do usuwania ścieków w osiedlach nieskanalizowanych. Projekt zarządzenia ma charakter ściśle techniczno-instrukcyjny. W ostatnim czasie została też wydana przy pomocy fachowej i pod ogólnym kierunkiem Referatu Techn. San. Mstwa Spr. Wewn., praca *inż. J. Mokrzyckiego* p. t.: „Katalog gotowych projektów ustępów, dołów gnilnych, gnojowni, śmietników i oczyszczalni" (zalecana w Dz. Urz. M. S. Wewn. Nr 29 z 1936 i w Dz. Urz. Min. Op. Społ. Nr 2 z 1936). Wymieniona praca zawiera 73 gotowych projektów urządzeń sanitarnych, które Mstwo Spr. Wewn. uznało za racjonalne pod względem techn.-san. i nadające się do wykonania przy uwzględnieniu miejscowych warunków i obowiązujących przepisów.

CMENTARZE.

Min. Spr. Wewn. opiniuje też przydatność terenów, przeznaczonych na cmentarze, opierając się na rozp. Min. Op. Społ. z 30 XI 1933 o chowaniu zmarłych i stwierdzaniu przyczyny zgonu, wydanym w poroz. z Min. Spr. Wewn., Wyzn. Rel. i O. P. (Dz. U. poz. 103 z r. 1934); najważniejszy z punktu widzenia techniki san. § 20 tego rozp. dotyczy przede wszystkim kwestii wodnej, od której rozstrzygnięcia zależy często decyzja w sprawach wyboru terenów pod cmentarze.

ZANIECZYSZCZENIE WÓD.

Ze sprawą zaopatrzenia ludności w wodę i usuwaniu nieczystości wiąże się ściśle zagadnienie ochrony zbiorników wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniem. Min. Spr. Wewn. prowadzi w tej dziedzinie programową akcję, opierając się głównie na ustawie wodnej.

ZAKŁADY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ.

Budowa i przebudowa wszelkich zakładów użyteczności publicznej jest stale aktualna. Projekty tych zakładów powinny być celowo i oszczędnie pomyślane i być zgodne z zasadami nowoczesnej techn. san. Art. 320 i 330 prawa budowlanego wymaga wydania szczegółowych przepisów, dotyczących budowy zakładów użyteczności publ. W celu wywarcia właściwego wpływu na tego rodzaju budownictwo, M-stwo Spr. Wewn. wydało w poroz. z zainteresowanymi m-stwami zarz. Nr

BS-106/16 z 15 VI 1934 r. (Dz. Urz. M. S. Wewn. Nr 17 poz. 166), aby projekty większych budynków zakładów użyteczności publ. zarówno państwowych, jak i samorządowych były nadsyłane M-stwu Spr. Wewn. do opinii przed ich zatwierdzeniem w ustalonym trybie. Występujące w budynkach użyteczności publicznej urządzenia wodne i do usuwania ścieków są rozpatrywane każdorazowo przy okazji wydawania opinii o tych budynkach.

PAŃSTWOWE ZAKŁADY WODOCIĄGOWE NA G. ŚLĄSKU.

Jak na początku zaznaczono, M-stwo Spr. Wewn. sprawuje od r. 1932 ogólny nadzór i kontrolę nad przedsiębiorstwem państw. „Państwowe Zakłady Wodociągowe na G. Śląsku", w szczególności zaś nad ich budową. Zakłady te ujmują obecnie wodę z dwóch źródeł: z szybu Staszica w Nowych Reptach oraz z rzeki Białej Przemszy w Maczkach. Szyb Staszica jest połączony z wodociągiem państwowym za pomocą rurociągu, idącego przez teren niemiecki (rurociąg ten ma być odcięty z dniem 15 VII 1937 w terminie wygaśnięcia Konwencji Genewskiej). Rozbudowujący się obecnie zastępczy wodociąg państwowy, pobierający wodę z rz. Białej Przemszy, musi przejąć w powyższym terminie zaopatrzenie w wodę całego polskiego G. Śląska wspólnie z wodociągiem samorządowym Wydz. Pow. Katowickiego. Wodociąg państwowy, mający dać przeszło 40 tys. m^3 wody na dobę, stanowi jedno z większych dzieł technicznych i zamierzeń państwowych. Jest to grupowy wodociąg, który dostarcza wodę gminom i zakładom wielkiego przemysłu oraz kolei państwowej na terenie powiatów: katowickiego, swiętochłowickiego (z miastem Chorzowem) i tarnogórskiego z m. Tarnowskimi Górami), w Zagłębiu Krakowskim zaś w powiecie chrzanowskim (z m. Szczakową) oraz w Zagłębiu Dąbrowskim na terenie pow. będzińskiego (z m. Sosnowcem). Ogólna liczba osób, korzystających z tej wody, wynosi około 450.000, a ogólny koszt inwestycyjny dochodzi do 20 mil. zł (zgodnie z ustawą z 18 III 1931 r. Dz. U. poz. 274).

ZAKOŃCZENIE.

Wymienione powyżej sprawy wodne, stanowiące grupę ważnych zagadnień techniki san. o charakterze programowym, nie obejmują ani całego zakresu spraw należących do działu techniki sanitarnej, ani licznych spraw bieżących w tym dziale, załatwianych w M-stwie Spr. Wewn. Ujmując zagadnienie wodne szerzej — z punktu widzenia działu techn. san. — należy podkreślić, że korzyści społeczne tego działu polegają głównie na podniesieniu ogólnego stanu zdrowotności osiedli, dodatnim

wpływie na politykę inwestycyjną i osiedleńczo-mieszkaniową oraz na utrzymaniu stanu zatrudnienia przy zapewnionej opłacalności większości budujących się urządzeń zdrowotnych. Już przejście od prymitywnych do racjonalnych sposobów zaopatrzenia ludności w wodę i usuwania ścieków z osiedli przynosi wielkie korzyści obywatelowi — pod względem zdrowotnym, finansowym i lepszej obsługi.

WŁADYSŁAW CZAPIŃSKI

ZRZESZENIA ZBLIŻONE DO INSTYTUCJI STOWARZYSZEŃ

(NA POGRANICZU INSTYTUCYJ)

(Ciąg dalszy)

5. Rzemieślnicze związki gospodarcze.

Cele tych związków zrzeszających również tylko samoistnych rzemieślników zostały określone w sposób następujący:

„Celem popierania rozwoju technicznego i gospodarczego rzemiosła, obrony interesów gospodarczych, pozyskiwania krajowych i zagranicznych rynków zbytu oraz tworzenie dobrowolnych organizacyj rzemieślniczych o charakterze zarobkowym dla podejmowania się dostaw i robót — samoistni rzemieślnicy jednego rodzaju rzemiosła w liczbie co najmniej 10 mogą zrzeszać się na podstawie przepisów rozporządzenia niniejszego w rzemieślnicze związki gospodarcze" (art. 167-a prawa przem.).

Widzimy stąd, że cele te w zastosowaniu do rzemiosła stanowią częściowo powtórzenie celów zrzeszeń przemysłowych. Jednakże „obrona interesów gospodarczych zrzeszonych" (cel zawodowy) została zastąpiona przez „tworzenie dobrowolnych organizacji rzemieślniczych o charakterze zarobkowym dla podejmowania się dostaw i robót" (cel zarobkowy). Pominięcie tu celów zawodowych tłumaczy się tym, że cele te mają stanowić atrybucje cechów rzemieślniczych.

Cele zarobkowe rzemieślniczych związków gospodarczych przesuwają ich działalność wyraźnie w sferę organizacji typu handlowego. Związkowi służy osobowość prawna (art. 167-b).

Szczegóły organizacji związku ustala statut, co do którego wymagania ustawy pokrywają się na ogół z podobnymi wymaganiami dla statutów zrzeszeń przemysłowych (art. 167-c).

Mamy tu również przewidzianą podobną instytucję sądów polubownych, organizowaną przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu jak przy cechach rzemieślniczych, jednakże nie obejmującą osób pozostających poza rzemieślniczym związkiem gospodarczym (art. 167-d).

Kwestia zakładania przez związek oddziałów jest potraktowana podobnie jak przy zrzeszeniach przemysłowych (art. 167-e).

Związek powstaje w drodze zatwierdzenia jego statutu przez Ministra Przemysłu i Handlu po wysłuchaniu opinii właściwych izb rzemieślniczych lub ich związku. Uprawnienia swe w tym względzie Minister Przemysłu i Handlu może zdekoncentrować na wojewódzką władzę przemysłową (art. 167 f ust. 1).

Zatwierdzenia statutu należy odmówić, jeżeli jego postanowienia są sprzeczne z obowiązującymi przepisami, jeżeli już istnieje na obszarze Państwa rzemieślniczy związek gospodarczy dla danego rodzaju rzemiosła lub też jeśli utworzenie takiego związku nie leży w interesie gospodarczym danego rodzaju rzemiosła (art. 167-f ust. 2). Stosuje się to odpowiednio także do zmiany statutu (art. 167-f ust. 3).

Nadzór nad związkami należy do Ministra Przemysłu i Handlu, który sprawuje go przez swe organa (art. 167-g). Uprawnienie do rozwiązania związku służy Ministrowi Przemysłu i Handlu, który zasięga wpierw opinii związku izb rzemieślniczych, stosując rozwiązanie nie tylko wówczas, gdy działalność związku wykracza przeciwko przepisom prawa lub statutu, ale także gdy zagraża interesowi publicznemu, albo jeżeli związek mimo wezwania władzy nadzorczej zaniedbuje spełniania swych zadań (art. 167-a).

Jak widzimy z powyższych postanowień, rzemieślnicze związki gospodarcze zostały pomyślane jako organizacje rozległe, obejmujące dla danego rodzaju rzemiosła obszar całego Państwa i posiadające prawo wyłączności, skoro ustawa nie tylko zezwala władzy, ale wprost nakazuje jej odmówić zatwierdzenia statutu w wypadku istnienia już na obszarze Państwa innego związku dla danego rodzaju rzemiosła. Pewną konsekwencją takiego postawienia sprawy jest salutarystyczne nastawienie ustawodawcy, który uzależnia zgodę władzy na powstanie związku od oceny ze stanowiska interesu gospodarczego odpowiedniego rodzaju rzemiosła (art. 167 lit. f ust. 2).

Rozwiązanie związku zostało uzależnione również od przesłanek natury celowościowej (zaniedbywanie spełniania swych zadań), co jest konsekwencją ekskluzywnego charakteru związków (art. 167-a).

Nasuwa się spostrzeżenie co do pewnej analogii przed chwilą omówionych postanowień z postanowieniami art. art. 46, 51 i 54 pr. o stow., dotyczącymi stowarzyszeń wyższej użyteczności. Wprawdzie analogia ta zachodzi nie co do formy ujęcia tych postanowień, jednak co do istotnej treści i konsekwencyj w działaniu.

Przymusowe rzemieślnicze związki gospodarcze.

Prawo przemysłowe przewiduje możność powstania także przymusowych rzemieślniczych związków gospodarczych, analogicznie jak zrzeszeń przemysłowych. O takim powstaniu decyduje Minister Przemysłu i Handlu na wniosek Związku Izb Rzemieślniczych.

Konsekwencją powstania związku jest obowiązek należenia do niego wszystkich samoistnych rzemieślników, którzy w okręgu związku wykonują rzemiosło objęte związkiem.

Do takich związków stosują się odpowiednio omówione wyżej postanowienia o dobrowolnych rzemieślniczych związkach gospodarczych z tym, że do ustalonych w statucie składek, obowiązujących członków w związku, stosuje się rygor egzekucji w drodze administracyjnej (art. 167-l).

6. **Kartele**.

Przy przeglądaniu zrzeszeń z zakresu ustawodawstwa przemysłowego, nie można pominąć karteli, jako rodzaju zrzeszania się przedsiębiorców przemysłowych dla celów regulowania produkcji i zbytu wyrobów przemysłowych.

Sprawa karteli, ich istoty, genezy oraz rozwoju historycznego ma bogatą literaturę światową i jest dotąd przedmiotem ożywionej polemiki naukowej [1]). To też nie tu jest miejsce na jakąkolwiek zasadniczą dyskusję w tym przedmiocie. Natomiast należałoby zwrócić uwagę na stosunek organizacji kartelowej do instytucji stowarzyszeń i zapoznać się z naszą ustawą z 28 marca 1933 r. o kartelach (Dz. U. poz. 270), znowelizowaną już dekretem z 27 listopada 1935 r. (Dz. U. poz. 529)

Jeżeli chodzi o cele karteli, to ustawa nasza określa je jako k o n t r o l ę l u b r e g u l o w a n i e, drogą wzajemnych zobowiązań p r o d u k c j i, z b y t u c e n i w a r u n k ó w w y m i a n y d ó b r w dziedzinie górnictwa, przemysłu i handlu (art. 1).

Jakkolwiek końcowym celem tego regulowania i kontroli jest osiągnięcie zysku dla uczestników karteli [2]), to jednak cel ten nie występuje wyraźnie w aktach organizacyjnych kartelu, względnie może nie występować, skutkiem czego nie ma on znamion celu bezpośredniego, a i w teorii jest nieraz kwestionowany (por. cyt. ust. pracy *Piotrowskiego*).

---

[1]) *Roman Piotrowski*: Kartele i trusty — Warszawa 1933 r. Część wstępna.
[2]) Por. cyt. wyżej pracę Piotrowskiego str. 21.

Występując tylko pośrednio, cel powyższy nie może stanowić właściwego kryterium, określającego zrzeszenia tego typu w stosunku do zrzeszeń nie obliczonych na zysk. Mamy tu pewną analogię ze stowarzyszeniami o charakterze ekonomicznym, które—pomimo, że należenie do nich jest materialnie korzystne—nie są zaliczane do zarobkowych względnie obliczonych na zysk.

Okoliczności te sprawiły, że w okresie poprzedzającym uchwalenie naszej ustawy o kartelach były wypadki powstawania u nas karteli w trybie ustaw o stowarzyszeniach. A nawet i obecnie dają się zauważyć niekiedy próby zakładania stowarzyszeń, które ze względu na pewne ich cele mają cechy karteli, jakkolwiek niezależnie od wątpliwości natury prawnej, w obecnym stanie ustawodawstwa musi być postawiona pod znakiem zapytania także celowość tej formy, jak to zobaczymy niżej.

W bliższym ujęciu jako cele bezpośrednie kartelu występują: regulowanie produkcji i zbytu ze stanowiska ich racjonalizacji i ograniczenia konkurencji, a jako środki niezbędne do tego regulowania — kontrola produkcji i zbytu, mająca stwierdzić skuteczność regulowania. Niewątpliwie regulowanie, o którym mowa, może leżeć zarówno w interesie prywatnym jak i społecznym. Ograniczenie konkurencji, gdy jest ona nadmierna tak, iż grozi dezorganizacją stosunków w pewnym dziale produkcji lub zbytu, może mieć wpływ dodatni na stosunki społeczne.

Jednakże możliwości, które daje kartel, mogą być wyzyskane również wyłącznie w kierunku interesu prywatnego przedsiębiorstw zrzeszonych, a z pominięciem interesów społecznych.

Ta obosieczność narzędzia, którym jest kartel, znajduje odpowiedni wyraz we współczesnym ustawodawstwie. Nie idzie ono w kierunku zasadniczego zwalczania karteli, a w kierunku rozciągnięcia nad nimi daleko idącej kontroli przez władzę publiczna, która czuwa nad tym, aby kartele nie przeradzały się w organizacje szkodliwe dla zbiorowości społecznej. W tym ostatnim przypadku władza publiczna stosuje odpowiednie środki represyjne aż do rozwiązania karteli i wysokich kar pieniężnych włącznie, a nawet i wolnościowych, nakładanych na ich uczestników.

Nasza ustawa o kartelach, jako formę powstania kartelu przewiduje *umowę pisemną*, a jako formy realizacji tej umowy—takież *uchwały i postanowienia*, nie przepisując żadnych dalszych warunków co do sposobu zawarcia tej umowy, względnie co do formy powzięcia uchwał i postanowień:

„Przepisom ustawy niniejszej podlegają umowy, uchwały i postanowienia, mające na celu . . ." (art. 1 ust 1).

„Powyższe akty prawne powinny być sporządzone w formie pisemnej pod rygorem ich nieważności tak między stronami jak i wobec osób trzecich" (art. 1 ust. 2).

A zatem forma pisemna porozumienia uczestników stanowi minimum niezbędne dla powstania kartelu.

Natomiast ustawa nie przesądza formy prawnej, w jakiej umowy te mają być zawierane. Kwestię tę pozostawia otwartą również rozporządzenie Min. Przemysłu i Handlu o rejestrze kartelowym, jak to zobaczymy niżej, skoro przewiduje tylko ujawnienie w rejestrze formy prawnej kartelu.

Poza tym nie jest wymagany udział jakiejkolwiek władzy dla skuteczności aktu powstania. Jak wiemy, kwestia ta odmiennie przedstawia się przy stowarzyszeniach, gdzie byt prawny nawet stowarzyszeń zwykłych zależy od zgłoszenia ich u władzy (art. 13 prawa o stowarzyszeniach).

W naszej praktyce formą prawną kartelu są z reguły umowy prywatno-prawne, zawierane w oparciu o kodeks zobowiązań.

Jednakże wobec zaznaczonej wyżej swobody co do form, którą daje ustawa o kartelach, możliwym jest zastosowanie tu także formy stowarzyszenia, np. łączącego z celami zawodowymi także cele kartelowe. Przy tej formie wymaganiom ustawy o kartelach może się stać o tyle zadość, że stowarzyszenia jako organizacje dobrowolne powstają również skutkiem „umowy" stowarzyszonych, a formą działania stowarzyszenia są „uchwały" i „postanowienia" jego organów, przy czym akty te znajdują wyraz „pisemny".

Naturalnie pomijamy tu kwestię, czy władza rejestracyjna w konkretnym wypadku wyrazi zgodę na rejestrację takiego stowarzyszenia z uwagi na pożytek społeczny (art. 20 prawa o stow.) i czy forma stowarzyszenia może uczynić zadość istotnym potrzebom kartelowym, a to z uwagi na łatwość dla uczestników wystąpienia z takiego kartelu bez ujemnych dla siebie następstw skutkiem przepisu (art. 5 prawa o stow.), czyniącego bezskutecznym ograniczenie możności wystąpienia ze stowarzyszenia w każdym czasie.

Przyjmując jednak, że poszczególny kartel powstanie w formie stowarzyszenia, należy zaznaczyć, że forma ta nie zwalnia go od zgłoszenia Min. Przemysłu i Handlu w trybie ustawy o kartelach powstania kartelu oraz zgłaszania uchwał i postanowień będących wykonaniem umowy kartelowej.

Dopiero w pewien czas po utworzeniu kartelu (do 14 dni), uczestnicy jego mają obowiązek zgłoszenia umowy świadczącej o jego powstaniu Min. Przemysłu i Handlu (art. 2 ust. 1 ustawy o kartelach).

Termin zgłaszania Min. Przemysłu i Handlu uchwał i postanowień kartelu rozporządzenie wykonawcze określiło na dni 7 od ich powzięcia (§ 2 rozp. z 4 lipca 1933 r. Dz. U. poz. 382). Obowiązek zgłoszenia ciąży na wszystkich uczestnikach umowy, chyba że umowa wskazuje osobę do tego obowiązaną, a posiadającą zamieszkanie w kraju (art. 2 ust. 2). Niedopełnienie obowiązku zgłoszenia grozi sankcjami, stosowanymi przez Min. Przemysłu i Handlu w trybie administracyjnym:

1) do 50.000 zł grzywny — za pierwszym razem;

2) do 100.000 zł. grzywny — w razie niezgłoszenia w dodatkowo wyznaczonym przez Min. Przemysłu i Handlu terminie;

3) rozwiązanie przez Min. Przemysłu i Handlu umowy kartelowej względnie uchylenie uchwały lub postanowienia — w razie bezskuteczności prawomocnego dwukrotnego ukarania.

Odwołanie co do grzywny, względnie wniosek o uchylenie orzeczenia M. P. i H. co do rozwiązania umowy lub uchylenia uchwały czy postanowienia, służy w 14-dniowym terminie do Sądu Kartelowego, przy czym wniosek nie wstrzymuje wykonania orzeczenia (art. 10 ustawy w znowel. brzm.).

Min. Przemysłu i Handlu prowadzi rejestr kartelowy, do którego wpisuje się i w miarę zmian koryguje się następujące dane: nazwę i siedzibę kartelu, j e g o f o r m ę p r a w n ą, cel i zakres działania, wykaz artykułów (towarów) objętych działalnością kartelu, datę powstania i czas działania, imiona i nazwiska oraz miejsce zamieszkania osób uprawnionych do reprezentowania kartelu, wykaz uczestników kartelu, ich siedzibę i przedmiot wytwórczości lub obrotu handlowego, orzeczenia Sądu Kartelowego oraz decyzje Min. Przem. i Handl. dotyczące umów, uchwał i postanowień, wreszcie — likwidację kartelu (art. 3 ust. 1 i 2 ustawy oraz § 1 rozp. z 4 lipca 1933 r. o rejestrze kartelowym Dz. U. poz. 383).

Rejestr jest jawny, natomiast nie podlegają przeglądowi osób trzecich dokumenty, będące podstawą wpisu. Wyciąg z wpisu ogłasza się w Monitorze Polskim (art. 3 ust. 3).

Jeżeli umowy, uchwały lub postanowienia albo sposób ich wykonania zagrażają dobru publicznemu, a w szczególności, jeżeli regulowanie produkcji, zbytu albo ograniczenie swobody wymiany dóbr powoduje skutki gospodarczo szkodliwe, bądź jeżeli ceny będą podwyższone do poziomu gospodarczo nieusprawiedliwionego lub też na tym pozio-

mie utrzymywane, wówczas Min. Przem. i Handl. orzeka z osobna lub łącznie:

1) rozwiązanie umowy lub uchylenie poszczególnych postanowień umowy,

2) całkowite lub częściowe uchylenie uchwały lub postanowienia,

3) upoważnienie uczestników, bez ujemnych dla nich skutków prawnych, do przedterminowego wypowiedzenia umowy, do odstąpienia od umowy lub wystąpienia ze zrzeszenia,

4) zwolnienie uczestników, bez ujemnych dla nich skutków prawnych, od wykonywania uchwały lub postanowienia.

Zastosowanie środków z pkt. 3) lub 4) upoważnia także pozostałych uczestników do wypowiedzenia umowy, odstąpienia od niej lub wystąpienia ze zrzeszenia jak również do uchylenia się od wykonania uchwały lub postanowienia, chyba że umowa pod tym względem stanowi inaczej (art. 4 ustawy).

Od orzeczeń tych służy, podobnie jak w wypadku rozwiązania z powodu niezgłoszenia (art. 10), wniosek do Sądu Kartelowego o uchylenie orzeczenia, przy czym wniosek ten nie wstrzymuje wykonania (art. 5 w znowel. brzm.).

Wykonywanie umowy, uchwały lub postanowienia pomimo ich nieważności z powodu braku formy pisemnej lub rozwiązania umowy chociażby nieprawomocnym orzeczeniem Min. Przem. i Handl., zagrożone jest grzywną do 500.000 zł oraz karą aresztu do 2-ch lat, przy czym w zastosowaniu do osób prawnych, będących uczestnikami, karze aresztu podlegają reprezentanci. Orzekanie należy do sądów okręgowych (art. 11 ust. 1 i 2 w znowel. brzm.).

Jeżeli sprawca czynem swym oddziaływa na obieg lub cenę przedmiotu obrotu giełdowego lub przedmiotu pierwszej potrzeby, grozi mu odpowiedzialność z art. 171 k. k. czyli do 3-ch lat więzienia.

Sąd Kartelowy został ustanowiony przy Sądzie Najwyższym. Składa się on z 5 członków, z których 3 sędziów Sądu Najwyższego i 2 członków spośród osób, posiadających szczególną znajomość stosunków gospodarczych i inne kwalifikacje, wymagane od sędziów handlowych (art. 6).

Sąd Kartelowy stosuje w swym postępowaniu zasadniczo przepisy o postępowaniu incydentalnym, zapożyczone z obowiązującej dotąd na obszarze b. zaboru rosyjskiego ustawy postępowania cywilnego z 1864 r. z pewnymi uzupełnieniami (art. 7), a tylko przy rozstrzyganiu odwołań w sprawie grzywien, z powodu zaniedbania zgłoszenia stosuje przepisy

kodeksu postępowania karnego, dotyczące postępowania w sprawach administracyjnych (art. 10 ust. 1).

Orzeczenie Sądu Kartelowego jest ostateczne (art. 7 ust. 1 pkt. 5). Obowiązuje ono wszelkie władze, sądy powszechne i specjalne, polubowne i rozjemcze, oraz inne organa rozjemcze. Takąż moc ma prawomocne orzeczenie Ministra Przemysłu i Handlu.

Postępowanie przed władzami i sądami, o których wyżej mowa, podlega zawieszeniu, jeśli Minister Przemysłu i Handlu wydał orzeczenie co do rozwiązania umowy lub uchylenia jej poszczególnych postanowień względnie co do całkowitego lub częściowego uchylenia uchwały lub postanowienia albo też co do upoważnienia uczestników do odstapienia od umowy względnie co do zwolnienia ich od wykonania uchwały lub postanowienia—a orzeczenie takie może mieć wpływ przesądzający orzeczenia wyżej wspomnianych władz i sądów (art. 8 w znowel. brzm.).

Uczestnicy umów kartelowych mają obowiązek okazywanie Min. Przemysłu i Handlu na pisemne wezwanie swych ksiąg handlowych i dokumentów, dotyczących wykonywania tych umów oraz udzielania wszelkich wyjaśnień. Takiż obowiązek dotyczy także wszelkich zrzeszeń, które powzięły uchwały lub postanowienia o charakterze kartelowym, to znaczy przewidzianym w art. 1 ustawy (art. 9 ust. 1 i 2). Złożenie Min. Przemysłu i Handlu lub Sądowi Kartelowemu świadomie nieprawdziwych zeznań, przedstawienie fałszywych dowodów lub danych, utrudnienie wykonywania czynności świadka lub biegłego przed sadem lub stosowanie represji z powodu złożenia zeznań, zagrożone jest więzieniem do 1 roku i grzywną do 50.000 zł (art. 12).

Niedopuszczenie osoby delegowanej przez Min. Przemysłu i Handlu do przeglądania ksiąg i dokumentów lub niewykonanie zarządzenia co do ich okazania i złożenia, zagrożone jest aresztem do 6 miesięcy i grzywną do 10.000 zł (art. 13).

Zgłaszaniu i rejestracji podlega również uczestnictwo przedsiębiorców krajowych w umowach kartelowych przedsiębiorców zagranicznych. Rada Ministrów ustala w drodze rozporządzeń na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu warunki takiego uczestnictwa (art. 15).

IV.

Zrzeszenia uczącej się młodzieży.

1. Stowarzyszenia akademickie.

Sprawę stowarzyszeń akademickich reguluje obecnie rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 30 kwietnia

1933 r. o stowarzyszeniach akademickich (Dz. U. poz. 259), wydane na podstawie art. 52 ustawy z 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich.

Art. 52 tej ustawy określa tylko najogólniejsze zasady, którym mają odpowiadać stowarzyszenia akademickie. Zasady te streszczają się jak następuje: studentom szkół akademickich służy prawo zakładania stowarzyszeń akademickich jako dobrowolnych trwałych zrzeszeń studentów o celach niezarobkowych. Stowarzyszenia te działają pod nadzorem władz akademickich i Min. Wyzn. Relig. i Ośw. Publ., przy czym nie wolno im prowadzić działalności politycznej.

Rozporządzenie Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ. ustala warunki i tryb zakładania stowarzyszeń akademickich i ich rozwiązywania, zgłaszania względnie rejestracji, zatwierdzania statutów i wprowadzania do nich zmian, uzyskiwania osobowości prawnej, sposób i zakres nadzoru oraz opieki nad nimi jak również odpowiedzialności dyscyplinarnej członków zarządu za działalność stowarzyszenia.

Charakter stowarzyszenia akademickiego i odpowiednia nazwa służą tylko takim stowarzyszeniom, które zastosują się do przewidzianych wyżej przepisów. Członkami tych stowarzyszeń mogą być tylko osoby podlegające dyscyplinie władzy akademickiej.

W oparciu o te zasady Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ. cytowanym wyżej rozporządzeniem szczegółowo uregulował w 28 paragrafach zagadnienia związane z powstaniem, funkcjonowaniem i likwidacją tych stowarzyszeń. Rozporządzenie to zostało częściowo zmienione 16 stycznia 1934 (Dz. U. poz. 46).

Stowarzyszenie akademickie może obejmować studentów tylko jednej szkoły, przy czym bez zgody Min. W. R. i O. P. nie wolno mu wchodzić w charakterze członka w skład innego stowarzyszenia lub związku (§ 1).

Cele, charakter i zakres działania stowarzyszeń akademickich zostały ograniczone do naukowych, samopomocowych, sportowych, przyjaciół narodów, ideowo-wychowawczych i kulturalno-towarzyskich (§ 2).

Osobowość prawna poszczególnym stowarzyszeniom jest nadawana przez Min. W. R. i O. P. tylko fakultatywnie (§ 3).

Na terenie akademickim działać i korzystać z nazwy, świadczącej o jego akademickim charakterze, może tylko takie stowarzyszenie, którego statut został zatwierdzony w trybie przepisów tego rozporządzenia (§ 4).

Możliwym jest założenie stowarzyszenia na zasadach odbiegających od przepisów rozporządzenia, o ile Min. W. R. i O. P. zatwierdzi odpowiedni statut, ustalając sposób sprawowania nadzoru i opieki nad

stowarzyszeniem (§ 5). Oczywiście te odmienne zasady nie mogą wybiegać poza ramy pełnomocnictwa udzielonego Min. W. R. i O. P. przepisami art. 52 ustawy.

Minimum założycieli wynosi: dla stowarzyszeń samopomocowych — 50 osób, dla innych — 20 osób. Założyciele wnoszą odpowiednie podanie, z dołączeniem egzemplarzy statutu, celem zatwierdzenia do senatu akademickiego (§ 6).

Wymagania co do danych statutowych są na ogół podobne do do tego rodzaju wymagań przyjętych dla stowarzyszeń zakładanych w trybie prawa o stowarzyszeniach (§ 7) Senat może zażądać poczynienia zmian w statucie względnie może odmówić zatwierdzenia. Jako powody odmowy są przewidziane oprócz przeszkód natury prawnej, zagrożenie bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego oraz dyscypliny szkolnej, a także negatywna ocena ze stanowiska korzyści dla młodzieży i dla szkoły. Od decyzji odmownej służy w terminie 14-todniowym odwołanie do Min. W. R. i O. P. za pośrednictwem rektora (§ 7 ust. 2 i § 8).

W razie zatwierdzenia rektor zwraca statut z odpowiednią klauzulą, zawiadamiając założycieli na piśmie, kto będzie sprawował nadzór nad stowarzyszeniem (kurator) (§ 9 ust. 1).

Podobnie jak przy stowarzyszeniach prawa powszechnego władzy (rektorowi) musi być podany do wiadomości w ciągu 2-ch tygodni skład zarządu oraz adres lokalu stowarzyszenia (§ 9 ust. 2).

Zmiany w statucie z inicjatywy stowarzyszenia wymagają zatwierdzenia senatu; natomiast senat może także z własnej inicjatywy wprowadzać do statutu zmiany zawsze, gdy uzna to za konieczne. Od takiej decyzji służy odwołanie podobnie jak w wypadku odmowy zatwierdzenia statutu (§ 9 ust. 3).

Rozporządzenie normuje w sposób dość szczegółowy kwestie związane z wyborami władz stowarzyszenia, w szczególności ustalając zasady tajności i bezpośredniości, a przy stowarzyszeniach liczących ponad 200 członków, także zasadę proporcjonalności wyborów.

Poza tym rozporządzenie ustala szczegółowe zasady dla ordynacyj wyborczych, które mają być zamieszczane w statutach stowarzyszeń, przy czym zasady te obejmują również funkcje rektora wyższej szkoły i kuratora nad stowarzyszeniem, jako organów wyborczych (§ 10).

Rektor prowadzi rejestr stowarzyszeń działających na terenie danej szkoły. W rejestrze tym oprócz zwykłych dla stowarzyszeń danych mają figurować: data i numer pisma zatwierdzającego statut oraz wszelkie jego zmiany, jak również data i numer pisma nadającego

osobowość prawną, imię i nazwisko oraz wydział, rok studiów, numer indeksu i adres założycieli upoważnionych do porozumiewania się z władzą zatwierdzającą statut, wreszcie liczba członków stowarzyszenia na 1 lutego każdego roku (§ 11).

Skład osobowy władz stowarzyszenia zarząd podaje rektorowi do wiadomości w ciągu tygodnia po ukonstytuowaniu się tych władz, a następnie niezwłocznie zawiadamia o zmianach zaszłych w ciągu kadencji tych władz. Zarząd zawiadamia również szkołę o zmianie adresu swego lokalu i o rozwiązaniu się stowarzyszenia (§ 12).

Nadzór i opiekę nad stowarzyszeniami akademickimi sprawują: naczelny — Min. W. R. i O. P., bezpośredni — senat akademicki przez kuratora, wybranego z grona nauczycielskiego na wniosek rektora.

W zakresie wykonywania swych czynności kurator podlega rektorowi (§ 13).

Zarząd stowarzyszenia ma obowiązek zawiadamiania kuratora o każdym zebraniu stowarzyszenia i o jego porządku dziennym zawczasu (na 48 godzin przed tym, a w nagłych przypadkach na 24). Zmiany porządku wymagają zgody kuratora. Protokóły posiedzeń i uchwały mają być okazywane względnie dostarczane w odpisie kuratorowi (§ 14).

Walne zebrania stowarzyszeń odbywają się w obecności kuratora lub jego zastępcy delegowanego przez rektora. Kuratorowi służy prawo żądania odroczenia zebrania, gdy uważa swoją obecność za niezbędną, a przybyć w danym terminie nie może. W walnych zebraniach mogą uczestniczyć tylko członkowie stowarzyszenia lub członkowie grona nauczycielskiego zaproszeni na zebranie, a ponadto zawsze rektor lub delegowany przez niego profesor. Uchwały zapadłe na walnym zebraniu w nieobecności kuratora w sprawach nieobjętych przedstawionym mu porządkiem dziennym albo na zebraniu, o którym kurator nie był powiadomiony lub też którego nie odroczono pomimo jego żądania — są nieważne (§ 15).

Kuratorowi służą daleko idące uprawnienia w stosunku do stowarzyszenia, a więc—uczestniczenia w każdym zebraniu odbywającym się w obrębie stowarzyszenia, zabierania głosu poza koleją, usuwania wniosków sprzecznych z przepisami, zawieszania uchwał, żądania od przewodniczącego stosowania środków celem utrzymania spokoju i porządku, wreszcie rozwiązania zebrania zwołanego wbrew przepisom lub przybierającego charakter przeciwny karności akademickiej albo porządkowi publicznemu (§ 16).

Wszelkie wystąpienia stowarzyszenia na terenie szkoły wymagają zgody kuratora, a wystąpienia na zewnątrz szkoły — zgody rektora (§ 17). Od zarządzeń kuratora zarząd stowarzyszenia może odwołać się do senatu akademickiego, który rozstrzyga na wniosek rektora po wysłuchaniu kuratora (§ 18).

Stowarzyszenia podlegają także kontroli finansowej i ogólnej Min. W. R. i O. P. oraz władz akademickich (§ 19). Temu celowi służy nie tylko inspekcja, ale i sprawozdawczość okresowa (§ 20).

Rozporządzenie przewiduje także odpowiedzialność dyscyplinarną władz stowarzyszenia oraz jego członków przed rektorem. W trybie tej odpowiedzialności rektor może usunąć od urzędowania zarząd stowarzyszenia, wyznaczając zarząd tymczasowy spośród członków stowarzyszenia (§ 21). Dyscyplinarna odpowiedzialność grozi władzom stowarzyszenia, względnie zebrania, za zwołanie lub odbycie walnego zebrania z naruszeniem uprawnień kuratora lub przepisów o uczestnictwie, o których była mowa wyżej (§ 14 i 15), za wypadki, któreby wydarzyły się podczas tego zebrania, wreszcie za niewykonanie zarządzeń władz nadzorczych i za prowadzenie obrad niezgodnie z porządkiem dziennym. Podlegają dyscyplinarnej odpowiedzialności również uczestnicy zebrania, stawiający opór zarządzeniom kuratora względnie innego przedstawiciela władzy akademickiej lub przewodniczącego zebrania (§ 25).

Jako środki represyjne przeciwko samemu stowarzyszeniu znajdujemy tu nie tylko upomnienie i rozwiązanie stowarzyszenia, ale również zawieszenie działalności, jako środek samoistny, stosowany na czas określony (1—6 miesięcy) w przypadkach: naruszenia przez zarząd przepisów o tych stowarzyszeniach, nie stosowania się do zarządzeń władz nadzorczych i rozwijania działalności sprzecznej z prawem oraz z przepisami o karności akademickiej.

Stosowanie, jako środków, zawieszenia i rozwiązania stanowi prerogatywę bądź senatu akademickiego, bądź Min. W. R. i O. P., przy czym od decyzji senatu służy odwołanie do Ministra, podobnie jak przy odmowie zatwierdzenia statutu.

Upomnienie jest stosowane przez rektora, jako środek łagodniejszy, a mający zapobiec zawieszeniu lub rozwiązaniu.

Zawieszenie i rozwiązanie pociąga za sobą natychmiastowe zaprzestanie wszelkich czynności i zamkniecie lokalu oraz urządzeń stowarzyszenia. W razie zawieszenia rektor wyjątkowo może zgodzić się na spełnianie takich czynności, których nagłe zaprzestanie mogłoby od-

bić się ujemnie na życiu naukowym lub samopomocowym młodzieży albo też narazić stowarzyszenie na szkodę majątkową.

W wypadkach nagłych kurator własną władzą może zawiesić tymczasowo czynności stowarzyszenia. Zawieszenie to ma moc do decyzji senatu, a najpóźniej do 4-ch tygodni od zawieszenia (§ 23).

W omawianych przepisach znajdujemy również instytucję rozwiązania stowarzyszenia z powodu bezczynności w ciągu najmniej rocznego okresu. Środek ten jest stosowany przez senat (§ 24 ust. 1).

Po rozwiązaniu stowarzyszenia zarządzenie likwidacji należy do rektora, przy czym odbywa się ono pod nadzorem kuratora (§ 24 ust. 2).

Przepis co do majątku rozwiązanego stowarzyszenia pokrywa się z odpowiednim przepisem prawa o stowarzyszeniach, przy czym, w braku w statucie postanowienia co do przeznaczenia majątku, decyduje o nim senat akademicki (§ 24 ust. 3).

Reszta paragrafów omawianego rozporządzenia poświęcona jest przepisom przejściowym i końcowym.

Jak widzieliśmy, przepisy te czynią społeczność akademicką samowystarczalną w zakresie życia organizacyjnego.

W szczególności § 5 rozporządzenia, który przewiduje możność czynienia dla poszczególnych stowarzyszeń odstępstwa od zasad przyjętych w rozporządzeniu, umożliwia władzom akademickim (za zezwoleniem Min. W. R. i O. P.) powoływanie do życia w miarę potrzeby także stowarzyszeń międzyuczelnianych, a więc w zasadzie typu zakazanego (§ 1). Jest to celowe np. z uwagi na organizacje tego rodzaju, jak Akademicki Związek Sportowy albo organizacja Domów Akademickich, które przecież nie koniecznie mają być związane z jedną uczelnią—o ile uzna się za stosowne w ogóle organizować tego rodzaju instytucje na zasadach samorządu akademickiego.

Warto tu przypomnieć, że brak uprawnień co do przyznawania osobowości prawnej w dawnych przepisach o szkołach akademickich zmuszał do posługiwania się powszechną ustawą o stowarzyszeniach celem powołania do życia instytucji potrzebnych młodzieży akademickiej, a wyposażonych w osobowość prawną.

2. Stowarzyszenia młodzieży szkolnej.

Organizacja tych stowarzyszeń opiera się na wewnętrznych zarządzeniach właściwych władz szkolnych. Wytyczne w tym kierunku za-

wiera zarządzenie Min. W. R. i O. P. z 3 września 1927 r. Nr. OH. fiz. 752/27 w sprawie zakładania kółek i zrzeszeń młodzieży szkół średnich ogólnokształcących, seminariów naucz. i szkół zawodowych.

Zarządzenie to stwierdza, że organizowanie kółek i zrzeszeń młodzieży na terenie wspomnianych w tytule kategoryj szkół stanowi b. ważny czynnik społecznego wychowania młodzieży. Celem ujednostajnienia zasad postępowania w przygotowaniach do pracy społecznej młodzieży pod odpowiedzialnym kierownictwem zwierzchników tych szkół Minister zarządził kierowanie się następującymi zasadami w organizacji tych stowarzyszeń.

Wszelkie kółka i zrzeszenia młodzieży szkolnej powstawać mogą jedynie za zezwoleniem lub na polecenie dyrektora (ki) szkoły i na jego (jej) zarządzenie muszą być zlikwidowane.

Młodzież szkół średnich wszelkiego typu może należeć tylko do kółek i zrzeszeń istniejących w danej szkole za zezwoleniem dyrektora. Wyjątek stanowią międzyszkolne kółka sportowe i w niektórych wypadkach międzyszkolne drużyny harcerskie, jako organizacje nie mieszczące się w granicach jednej szkoły. Jednakże również w stosunku do tych organizacyj konieczne jest odpowiednie pozwolenie zainteresowanych kierowników szkół.

Jako rodzaje organizacyj dozwolone są: a) zespoły o charakterze religijnym, samokształceniowym, artystycznym i sportowym, nie wymagające specjalnej organizacji władz wewnątrz kółek, a podlegające wyłącznie kierownictwu nauczycieli; b) zrzeszenia o charakterze samorządowym, współdzielczym, humanitarnym (bratnie pomoce, kółka P.C.K.) i etyczne (walka z alkoholizmem); ten drugi rodzaj kółek wymaga statutu organizacyjnego, regulaminu i wyznaczonego przez dyrekcję szkoły opiekuna (kuratora).

Nie jest dozwolone łączenie się kółek różnych szkół w jedno zrzeszenie z przełożoną wspólną władzą zrzeszeniową. Wyjątek stanowią drużyny harcerskie, wchodzące w skład hufców i chorągwi zgodnie z organizacją Związku Harcerstwa Polskiego.

Ocena, jakie rodzaje zrzeszeń i w jakiej ilości potrzebne są w danej szkole, należy do kierownictwa szkoły, które ma czuwać nad tym, aby młodzież, z powodu nadmiaru branych na siebie obowiązków organizacyjnych, nie przyzwyczajała się do pracy powierzchownej i nie potrzebowała decydować się zbyt nierozważnie z powodu zbyt szerokiego wyboru pól pracy dodatkowej.

C. d. n.

T. JANKOWSKI

III ZJAZD PRAWNIKÓW POLSKICH W KATOWICACH — KRAKOWIE

I.

Po zjeździe wileńskim z 1924 r. i zjeździe warszawskim z 1929 r. trzeci z rzędu zjazd prawników polskich, zorganizowany przez Stałą Delegację Zrzeszeń i Instytucyj Prawniczych R. P., odbył się w Katowicach — Krakowie w dniach 5—8 listopada 1936 r. W zjeździe wzięli udział przedstawiciele wszystkich zawodów prawniczych z całego Państwa w liczbie około tysiąca osób. Zjazd zaszczycili swoją obecnością marszałek Sejmu St Car, minister sprawiedliwości W. Grabowski, pierwszy prezes Sądu Najwyższego L. Supiński, pierwszy prezes Najwyższego Trybunału Administracyjnego B. Hełczyński oraz cały szereg innych dostojników państwowych.

Zjazd zagaił wstępnym przemówieniem prof. K. Lutostański, dyrektor Departamentu ustawodawczego Ministerstwa Sprawiedliwości, który następnie przewodnictwo posiedzeń plenarnych przekazał wicemarszałkowi Senatu prof. W. Makowskiemu. Na wezwanie przewodniczącego zjazd uczcił powstaniem i 2-minutową ciszą pamięć Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Na posiedzeniu inauguracyjnym, po przemówieniach wstępnych i powitalnych, po odczytaniu nadesłanych i wysyłanych telegramów, zabrał głos prof. W. Makowski, który na tle dokonywających się przeobrażeń w dziedzinie pojęć prawnych podkreślił znaczenie zjazdu, zakreślając zarazem niejako ramy ideologiczne temuż zjazdowi. Następnie dłuższe przemówienie o charakterze aktualnego resortowego programu politycznego wygłosił minister sprawiedliwości W. Grabowski, zwracając uwagę na konieczność usunięcia przerostów przestarzałego liberalizmu w sądownictwie karnym, na potrzebę ulepszenia i usprawnienia aparatu wymiaru sprawiedliwości w drodze zmiany i uproszczenia przepisów ustrojowych i procesowych, na bezrobocie młodzieży prawniczej zawisające nad Państwem „jak chmura gradowa"; zarazem, po określeniu

swego pozytywnego stanowiska w odniesieniu do zagadnienia niezawisłości sędziowskiej, p. minister zapowiedział bezwzględną walkę z robotą antypaństwową, korupcją, łapownictwem i kradzieżą grosza publicznego w każdej formie. Posiedzenie inauguracyjne zostało zamknięte referatem prof. A. Peretiatkowicza o polskiej deklaracji konstytucyjnej r. 1935.

Obrady i dyskusje toczyły się w sekcjach, których było cztery, mianowicie: I prawa państwowego, II prawa administracyjnego, III prawa karnego oraz IV prawa prywatnego. Każda sekcja miała za zadanie rozpatrzenie dwóch zagadnień, ustalonych w programie zjazdu. Sekcja prawa państwowego rozważała problemy następujące: 1) „Zagadnienie podziału władz w prawie państwowym nowoczesnym" oraz 2) „Sejm i Senat w Konstytucji Polskiej r. 1935"; sekcja prawa administracyjnego: 1) „Wytyczne dla prawa administracyjnego w Konstytucji Polskiej r. 1935" oraz 2) „Potrzeba uporządkowania i kodyfikacji prawa administracyjnego"; sekcja prawa karnego: 1) „Ustawowy a sędziowski wymiar kary" oraz 2) „Postulaty reformy procesu karnego"; sekcja prawa prywatnego: 1) „Odpowiedzialność dziedzica za długi spadkowe" oraz 2) „Kartele".

Nie od rzeczy będzie poświęcić kilka słów metodzie prowadzenia obrad sekcyjnych. Według wewnętrznego regulaminu zjazdów prawników polskich dyskusja podczas obrad sekcyjnych odbywa się na podstawie sprawozdania i współsprawozdania odnośnych sprawozdawców i współsprawozdawców sekcyjnych—w miarę możności uprzednio ogłoszonych drukiem, przy czym nad poszczególnymi tezami nie głosuje się ani też nie podejmuje się żadnych uchwał, zarówno w sekcjach jak i na posiedzeniach plenarnych. Taka czysto dyskusyjna metoda obradowania ma na celu wydobycie z obrad maximum cennych uwag, obserwacyj, faktów zaczerpniętych z doświadczenia, pogłębiających daną tezę dyskusyjną. Taki sposób prowadzenia dyskusji umożliwia swobodne i możliwie wszechstronne oświetlenie odnośnego zagadnienia, będącego przedmiotem rozważań.

Udział uczestników zjazdu w obradach sekcyjnych był niezwykle liczny, a przebieg dyskusji wielce ożywiony, co świadczy o znacznym zainteresowaniu zagadnieniami, wysuniętymi przez organizatorów na porządek dzienny zjazdu. Niesposób omawiać tu i streszczać przebieg obrad w poszczególnych sekcjach, uczyni to zresztą zapowiedziany „Pamiętnik III Zjazdu Prawników Polskich", o którym będzie jeszcze mowa niżej. Wypada jednak coś niecoś powiedzieć o zagadnieniach, poruszanych w sekcji prawa administracyjnego.

II.

Przewodnictwo sekcji prawa administracyjnego spoczywało w ręku dr. Bronisława Hełczyńskiego, pierwszego prezesa Najwyższego Trybunału Administracyjnego. Jego zastępcami byli senator Zygmunt Beczkowicz oraz mecenas Jan Morawski.

Jak już wspomniano wyżej, przedmiotem rozważań tej sekcji były dwa zagadnienia: „Wytyczne dla prawa administracyjnego w Konstytucji Polskiej r. 1935" oraz „Potrzeba uporządkowania i kodyfikacji prawa administracyjnego". Sprawozdawcą tematu pierwszego był prof. Tadeusz Bigo, który przejął zarazem referat napisany w tej sprawie przez nie mogącego przybyć osobiście na zjazd dyrektora Romana Hausnera. Sprawozdawcą zagadnienia drugiego był dr. Ludwik Krajewski, redaktor Dziennika Ustaw, a współsprawozdawcą mecenas Stefan Urbanowicz. Referaty sprawozdawców i współsprawozdawców zostały wydane w formie oddzielnych broszur i rozdane uczestnikom zjazdu w dniu jego otwarcia; referat R. Hausnera p. t. „Administracja w Konstytucji" był rozdzielony w odbitkach hektograficznych podczas posiedzenia sekcyjnego.

W zagajeniu dyskusji nad pierwszym tematem sprawozdawca T. Bigo nie zaczął od wyliczania problemów administracyjnych na tle najnowszego ustawodawstwa konstytucyjnego, lecz dokonał pewnego wyboru materiału, ograniczając się w zasadzie do dwóch zagadnień o charakterze ogólnym, mianowicie do stanowiska administracji w systemie funkcyj państwowych oraz do zagadnienia samorządu. Pozostałe problemy wymienił sprawozdawca przykładowo w końcu swego referatu, nawiązując w szczególności do referatu R. Hausnera w tej materii.

Rozważania swe co do stanowiska administracji w systemie funkcyj państwowych zamknął sprawozdawca konkluzją, że polski system administracyjny można zaliczyć do t. zw. typu francuskiego (régime administratif), dlatego — ponieważ opiera się na oddzieleniu administracji od sądownictwa; sprzeczna z konstytucją byłaby zatem każda ustawa, którąby podporządkowała administrację sądom w sensie zależności hierarchicznej. W odniesieniu do zagadnienia samorządu prelegent zauważył, iż w samorządzie dokonywa się zespolenie czynnika społecznego z państwowym, że samorząd jest formą działania państwa, uwarunkowaną syntezą elementu społecznego i autorytatywnego, z czego wynika wskazanie dla przyszłego ustawodawcy, że nie można wyeliminować czynnika społecznego z samorządu.

Dyskusja, jaka się następnie rozwinęła, wybiegła znacznie poza ramy referatu inauguracyjnego. Kwestią bodaj że najżywiej omawianą

i najczęściej przez mówców poruszaną była kwestia ogólnej lub szczególnej podstawy prawnej do wydawania rozporządzeń wykonawczych. Zapatrywania na tę sprawę były różnorodne, a nawet wręcz przeciwstawne. Jedni uważali, że bezwarunkowo każde rozporządzenie wykonawcze, o ile w czymkolwiek ogranicza swobodę obywatelską lub nakłada jakiekolwiek obowiązki, musi być oparte na wyraźnej podstawie ustawowej. Inni byli zdania, że nowa Konstytucja, w przeciwieństwie do konstytucji marcowej, nie wymaga specjalnego upoważnienia ustawowego do unormowania pewnego zagadnienia w drodze rozporządzenia ministerialnego, do wydania którego wystarcza obecnie ogólna klauzula wykonawcza odnośnego aktu ustawodawczego. Do uzgodnienia stanowisk w tej materii nie doszło.

Podobna rozbieżność zdań wyłoniła się w doniesieniu do rozgraniczenia pojęć „Rząd" i „administracja rządowa", a to w związku z zapowiedzianymi dekretami organizacyjnymi. Z jednej strony dążono do identyfikowania Rządu z naczelnymi władzami administracyjnymi, z drugiej znów strony zwracano uwagę na niedopuszczalność podobnego mieszania instytucyj prawa konstytucyjnego z instytucjami prawa administracyjnego.

Natomiast zupełna zbieżność poglądów została ujawniona w sprawie rozbudowy sądownictwa administracyjnego. Uznano, że Konstytucja kwietniowa nie wyklucza powołania sądownictwa administracyjnego niższego stopnia i że istnieje nieodzowna konieczność rozbudowy tegoż sądownictwa. Za podobnie bezsporną uznano zasadę odpowiedzialności państwa i urzędników za szkody wyrządzone działaniami urzędowymi, wyrażając przy tym dezyderat, by zagadnienie to doczekało się jak najrychlej właściwego rozwiązania ustawodawczego.

Sprawozdanie prof. T. Bigi z dyskusji nad wytycznymi dla prawa administracyjnego w Konstytucji zostało — jak dotąd — ogłoszone w Nr 48 „Gazety Sądowej Warszawskiej" z 1936 r.

III.

Redaktor L. Krajewski, zagajając dyskusję nad problemem uporządkowania i kodyfikacji prawa administracyjnego, wskazał na potrzebę wydania aktu ustawodawczego, stwierdzającego, że przepisy b. państw zaborczych, władz okupacyjnych oraz tymczasowych władz polskich utracą całkowicie moc w pewnym terminie, przy czym wymienione byłyby taksatywnie wyjątki od tej generalnej klauzuli derogacyjnej. Zdaniem referenta, takie postawienie sprawy byłoby bodźcem do przyśpieszenia akcji unifikacyjnej, która mogłaby być powierzona poszczególnym ministerstwom — z tym, że jedno z biur przy prezesie Rady Ministrów

(Biuro prawne, Biuro usprawnienia administracji) odgrywałoby rolę koordynacyjną.

W czasie dyskusji nad tym zagadnieniem podniosły się niektóre — nieliczne zresztą — głosy, wyrażające obawę, że tego rodzaju załatwienie sprawy mogłoby przedstawiać pewne niebezpieczeństwo, powodując powstanie luk w prawie. W zamian tego podnoszono konieczność jak najszybszego przejrzenia przepisów administracyjnych państw zaborczych, sprawdzenia co z nich jeszcze obowiązuje i wydania tekstów jednolitych tych przepisów, o ile możności po przetłumaczeniu ich na język polski, a to ze względu na nowe pokolenie prawników, które w bardzo wielu przypadkach nie posiada znajomości danego języka obcego.

Niektórym wątpliwościom co do konieczności zajęcia się uporządkowaniem ustawodawstwa przeciwstawił się z całą stanowczością współsprawozdawca tego zagadnienia mecenas S. Urbanowicz, ilustrując na podstawie własnego doświadczenia nieodzowną konieczność jak najszybszego zajęcia się tą palącą kwestią, gdyż produkcja nowych norm prawnych nie ustaje ani na chwilę, skutkiem czego obowiązek znajomości obowiązujących przepisów staje się coraz więcej iluzoryczny; w tym stanie rzeczy jedynie jakieś pociągnięcia radykalne mogą doprowadzić do celu, a taki sposób postępowania będzie przede wszystkim właściwy w odniesieniu do przestarzałych i obcych nam duchem przepisów, pozostałych po b. państwach zaborczych.

Podczas dyskusji podnoszono również inne kwestie związane z uporządkowaniem i kodyfikacją prawa administracyjnego. Zwracano uwagę na to, że zbyt często i niejednokrotnie bez dostatecznej potrzeby lub zbyt fragmentarycznie przystępuje się do nowelizowania obowiązujących przepisów, co powiększa jeszcze istniejący chaos prawny. Dlatego też wyrażano dezyderat, by w najbliższym czasie wysiłek ustawodawczy szedł przede wszystkim w kierunku uporządkowania i kodyfikacji norm prawa administracyjnego i by nowelizacja tych norm odbywała się po dojrzałym doświadczeniu i o ile możności w zakresie większej ilości zagadnień, a nie poszczególnych przypadków. Podnoszono również potrzebę stworzenia na wzór Komisji Kodyfikacyjnej jednej instytucji, któraby przeprowadzała prace nad skodyfikowaniem i porządkowaniem naszego prawa administracyjnego.

Przy okazji omawiania zagadnienia uporządkowania ustawodawstwa wysuwane były kwestie luźno tylko z tym tematem związane, a dotyczące właściwie stworzenia systemu prawnego, gwarantującego możliwie w pełni zachowanie praworządności przy stosowaniu norm prawa administracyjnego. Zwracano mianowicie uwagę na potrzebę wzmożenia

podstawowych gwarancyj praw obywatela w postępowaniu administracyjnym, zapewnienie stronom prawa udziału w postępowaniu wyjaśniającym władz przez wydanie przepisu o obowiązku władzy zawiadamiania strony o oględzinach na miejscu, badaniu świadków i biegłych, zliberalizowanie prawa przeglądania akt administracyjnych, rozszerzenie prawa obrony adwokackiej przede wszystkim w dziedzinie postępowania karnego administracyjnego i postępowania dyscyplinarnego przeciwko funkcjonarjuszom państwowym i t. p.

Opracowane przez S. Urbanowicza sprawozdanie z całokształtu dyskusji nad potrzebą uporządkowania i koordynacji prawa administracyjnego, obejmujące również zagadnienia ubocznie od tematu głównego poruszane, zostało — jak dotąd — ogłoszone w Nr 48 „Gazety Sądowej Warszawskiej".

IV.

Program zjazdu był wielce urozmaicony. Otwarcie zjazdu zostało poprzedzone uroczystym nabożeństwem w katedrze oraz złożeniem wieńca na płycie Powstańca Śląskiego.

Pierwszego dnia zjazdu odbyło się wieczorem zebranie towarzyskie w salach recepcyjnych Sejmu i Urzędu Wojewódzkiego Śląskiego. Wieczorem dnia następnego dano dla uczestników zjazdu przedstawienie w teatrze im. Stanisława Wyspiańskiego. Ponad to w przerwach pomiędzy posiedzeniami plenarnymi i sekcyjnymi odbywały się grupowe wycieczki do hut i kopalni.

Uroczyste zamknięcie zjazdu nastąpiło w Krakowie 8 listopada, na które składało się zebranie ogólne w Uniwersytecie Jagiellońskim, złożenie hołdu ś. p. Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu na Wawelu oraz przyjęcie pożegnalne, urządzone przez prezydenta miasta.

Na zakończenie wypada jeszcze wspomnieć, iż Stała Delegacja Zrzeszeń i Instytucyj Prawniczych zapowiedziała wydanie „Pamiętnika III Zjazdu Prawników Polskich". Pamiętnik będzie się ukazywał w oddzielnych zeszytach i — poza uczestnikami zjazdu — będzie przesyłany tylko tym, którzy go zaprenumerują, wpłacając na ten cel w terminie do dnia 1 lipca 1937 r. kwotę 10 zł. W obiegu księgarskim Pamiętnik nie ukaże się. Dotychczas wyszły z druku: 1) Memorandum informacyjne głównego organizatora zjazdu, sekretarza generalnego Stałej Delegacji Zrzeszeń i Instytucyj Prawniczych prof. Emila Stanisława Rappaporta: „O obecnej organizacji i programie zjazdów prawników polskich" oraz 2) broszura w opracowaniu prof W. Makowskiego p. t. „Rzut oka na całokształt obrad III Zjazdu Prawników Polskich".

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO

Błąd co do granic władzy urzędnika (art. 20 k. k.).

Urzędnik, będący co do granic swej „władzy“ w mniemaniu, iż w danym zakresie działa prawnie, pozostaje w błędzie określonym w § 1 art. 20 k. k., a nie w błędzie z § 2 art. 20 k. k., przy przestępstwie bowiem „przekroczenia władzy“ pojęcie prawne „władza“ należy do „istoty czynu“ (art. 20 § 1 k. k.) (20 IV 36 nr 3 K. 100/36).

Zbieg realny (art. 286, 287 w zw. z art. 31 k. k.).

Urzędnik, który dopuściwszy się nadużycia władzy, wystawia następnie dokument, zawierający potwierdzenie nieprawdy, celem ukrycia dokonanego nadużycia władzy, narusza, niezależnie od art. 286 k. k., także art. 287 k. k., przy czym pomiędzy obydwoma tymi przestępstwami zachodzi stosunek zbiegu realnego z art. 31 k. k. (7 V 36 nr 2 K. 289/36).

Nieposzukiwanie posiadacza rzeczy znalezionej (art. 56 pr. o wykr.).

Istota wykroczenia z art. 56 pr. o wykr. wyczerpuje się na samym nieposzukiwaniu posiadacza rzeczy znalezionej, do której znalazca odnosi się nadal jako do rzeczy cudzej, nie przywłaszczając jej sobie (20 IV 36 nr 2 K. 9/36).

Stawienie się powoda cywilnego (art. 98 k. p. k. w zw. z art. 493 § 3 i 67 k. p. k.).

K. p. k. nie daje prawa sądowi zarządzenia przymusowego stawiennictwa innych stron procesowych poza oskarżonym, chyba że strona procesowa (pokrzywdzony (art. 67 k. p. k.), oskarżyciel prywatny, powód cywilny) jest wezwana także w charakterze świadka i ma z tego tytułu obowiązek stawienia się w sądzie, ze względu na przepis art. 98 k. p. k. (8 V 36 nr 2 K. 152/36).

Określenie kategorii przedsiębiorstw handlowych (art. 23 ust. o państw. podat. przemysł. Dz. U. poz. 110/32, zał. cz. II A rozdz. VII).

Przy określaniu kategorii przedsiębiorstw handlowych z rozdziału VII A cz. II zał. do art. 23 ust. o państw. podat. przemysł. (zakłady gastronomiczne), cechą decydującą o kategorii tego przedsiębiorstwa handlowego jest ogólna ilość osób zatrudnionych w zakładzie bez żadnych zastrzeżeń co do charakteru pracy i kwalifikacji odnośnego pracownika (17 IV 36 nr 2 K. 127/36).

St. Czerwiński.

ORZECZNICTWO NAJW. TRYBUNAŁU ADMINISTRACYJNEGO

Tymczasowa decyzja o utworzeniu fundacji.

Jeśli władza administracyjna dojdzie do przekonania, że co do majątku, przyznanego pewnej osobie dekretem dziedzictwa, zachodzą warunki utworzenia fundacji, to uprawniona jest w myśl art. 74 prawa o postępowaniu administracyjnym Dz. U. poz. 341/28 do wydania w tym względzie tylko tymczasowej decyzji.

N. T. A. wyrokując miał na względzie, że na obszarze województw południowych wobec obowiązującego tam ustawodawstwa decyzje władz administracyjnych, dotyczące osobowości prawnej fundacji, mają charakter orzeczeń deklaratoryjnych, a więc są tylko stwierdzeniem woli fundatora. Skoro wola jego, co do stworzenia fundacji, jest kwestionowana przez osobę trzecią, która powołując się na treść zapisu rości pretensję do własności zapisanego majątku, wówczas, przed trwałym zadecydowaniem o powstaniu fundacji, musi nastąpić rozstrzygnięcie sądowe co do pretensji osoby trzeciej (Wyrok z 27 I 1936 l. rej. 5825/33).

Warunki rozwiązania rady miejskiej i potrzeba uzasadnienia decyzji.

1. Zarządzenie o rozwiązaniu rady miejskiej nastąpić może tylko z bardzo ważkich powodów i to po wyczerpaniu innych środków celem zapobieżenia szkodzie społecznej, powstającej z powodu nienależytego funkcjonowania rady.

2. Przy podejmowaniu decyzji o rozwiązaniu rady miejskiej przepisy art. 75 prawa o post. admin. co do obowiązku uzasadnienia decyzji winny być szczególnie respektowane i w całej pełni zachowane (Wyrok z 7 XII 1936 l. rej. 6437/35).

Praktyka lekarska na obszarze województwa śląskiego.

Z dniem wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta R. P. o wykonywaniu praktyki lekarskiej z 25 września 1932 r. Dz. U poz. 712 utraciły moc obowiązującą te postanowienia niemieckiej ustawy przemysłowej, obowiązujące wówczas na górnośląskiej części województwa śląskiego, które dotyczą przedmiotów, unormowanych powyższym rozporządzeniem.

N. T. A. nie podzielił wywodów i oddalił skargę osoby skreślonej z listy znachorów, a twierdzącej, że rozporządzenie z dnia 25-go września 1932 r. dotyczy tylko osób wykonywających praktykę lekarską

w pełnym tego słowa znaczeniu, nie zaś zajmujących się rozpoznawaniem chorób, leczeniem ich i zapobieganiem szerzeniu się, co jest dozwolone każdemu laikowi, byle nie występował w charakterze lekarza, a które to uprawnienie skarżący opierał na nabyciu przez siebie prawa do wykonywania zawodu naturalisty (Naturheilkundiger) w myśl § 29 niemieckiej ustawy przemysłowej (Wyrok z 16 I 1936 l. rej. 3285/33).

Zakres żądań odwołania a obowiązki władzy odwoławczej.

Z art 85 (ust. 1) w łączności z art. 93 rozporządzenia o postępowaniu administracyjnym (Dz. U. poz. 341 z 1928) wynika, że instancja odwoławcza jest do rozpoznania sprawy w częściach, przez odwoławcę niezakwestionowanych, tylko uprawniona, nie zaś obowiązana.

N. T. A. oddalił skargę strony, która, opierając się na postanowieniu art. 85 ust. 1 i art. 93 post. adm., zarzucała władzy odwoławczej wadliwość postępowania, polegającą na nierozpatrzeniu w toku postępowania także kwestyj, co do których nie podniosła ona zarzutów w odwołaniu (Wyrok z 14 II 1936 l. rej. 220/33).

Zakres praw nabytych koncesjonariusza kominiarskiego.

Samo zarządzenie zmian w istniejącym podziale na okręgi kominiarskie lub uchylenie tego podziału nie może być uważane za naruszenie praw nabytych koncesjonariusza w rozumieniu § 16 rozporządzenia Min. Przemysłu i Handlu z 7 grudnia 1927 r. Dz. Ust. poz. 942 (Wyrok z 4 III 1936 l. rej. 8845 33).

Stosunek prowizorycznej państw. służby cywilnej do służby w sądownictwie.

W razie bezpośredniego przejścia ze służby prowizorycznej podlegającej ustawie o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. poz. 164/1922) na służbę stałą w sądownictwie — czas, spędzony na służbie prowizorycznej, nie może być w myśl art. 37 ustawy emerytalnej (Dz. U. poz. 380/1931) doliczony do wysługi emerytalnej (Wyrok z 30 III 1936 l. rej. 4924/33).

Zaliczalność ochotniczej służby wojskowej do emerytury.

Ochotnicza służba wojskowa w części, przekraczającej obowiązkową służbę wojskową w Wojsku Polskim, podlega zaliczeniu do 10-letniego okresu nieprzerwanej służby państwowej, przewidzianego w art. 11 ustawy emerytalnej (Wyrok z 16 III 1936 l. rej. 8774/32).

W. Czapiński

KRONIKA

ADMINISTRACJA

Wymierzanie opłaty stemplowej od aktów wywłaszczenia gruntów na rzecz Skarbu Państwa, gmin i t. p. W sprawie tej Min. Spr. Wewnętrznych po porozumieniu się z Min. Skarbu okólnikiem Nr 2 z 18 I b. r. wyjaśniło, iż Skarb Państwa oraz związki samorządu terytorialnego nie są zwolnione od uiszczenia opłat stemplowych od orzeczeń wywłaszczeniowych, mocą których wywłaszcza się na ich rzecz nieruchomości — poza przypadkami przewidzianymi w art. 54 pkt. 2) — 5) ustawy o opłatach stemplowych bądź też w przepisach szczególnych (np. w art. 10 rozp. Prezydenta R. P. z 1 VI 1927 r. o popieraniu rozbudowy i rozwoju gospodarczego miasta i portu Gdyni). Do uiszczenia tej opłaty obowiązany jest Skarb Państwa względnie związek samorządowy w myśl art. 15 pkt. 2) u. o. s. jako „osoba, która na mocy orzeczenia nabywa prawa".

W razie nieuiszczenia opłaty stemplowej od aktu wywłaszczenia przez osobę do tego zobowiązaną w terminie wskazanym w art. 61 ust. 1 ustawy o opłatach stemplowych, władza administracyjna, która orzekła o wywłaszczeniu, powinna, zgodnie z art. 35 ustawy oraz § 78 rozp. wykonawczego zawiadomić właściwy urząd skarbowy, który wymierzy opłatę stemplową wraz z podwyżką stemplową (art. 42 u. o. s.) drogą nakazu płatniczego.

Tłumaczenia zagranicznych aktów stanu cywilnego. W związku z wynikającymi częstokroć nieporozumieniami między władzami i urzędami krajowymi z jednej i urzędami konsularnymi R. P. z drugiej strony na tle zaopatrywania zagranicznych aktów stanu cywilnego w przekład na język polski — Min. Spr. Wewnętrznych pismem okólnym z 13 I b. r. Nr AC-27-r-25/17 władzom podległym podało do wiadomości i odpowiedniego zastosowania ustalone w tym zakresie w porozumieniu z Min. Spr. Zagranicznych i ogłoszone w Dzienniku Urzędowym tego ostatniego Ministerstwa z 1 XII 1936 r. Nr 11 poz. 121 zasadę, iż akta stanu cywilnego przesyłane urzędom administracji ogólnej na ich żądanie winny być w przyszłości zaopatrzone w przekład na język polski, jeśli dany urząd krajowy w poszczególnym wypadku tego zażąda i zarazem zaznaczy, że dany dokument potrzebny jest w interesie publicznym. Tłumaczenie sporządza się w tym wypadku bezpłatnie.

Akta stanu cywilnego otrzymane przez urzędy zagraniczne tytułem międzynarodowej wymiany metryk są przekazywane urzędom krajowym bez dołączenia tłumaczeń.

Ustalanie przynależności państwowej przed poborem. Min. Spr. Wewnętrznych stwierdziło, że właściwe władze i organa nie zwracają przed poborem dostatecznej uwagi na to, czy dana osoba ma ustalone obywatelstwo. Skutkiem tego bywają wcielane do szeregów osoby, które posiadają obywatelstwo obce lub t. zw. bezpaństwowcy.

Stan taki jest niedopuszczalny. Zanim bowiem postępowanie wyjaśniające (wszczęte dopiero po wcieleniu) zostanie ukończone, upływa okres czasu pozwalający tym osobom na nabycie poważnych uprawnień z art. 8 ustawy o pow. obowiązku wojskowym.

Gdy zatem tą drogą może nabyć prawa do obywatelstwa polskiego osoba niepożądana, bądź też — można narazić na służenie w wojsku obcego obywatela (cudzoziemca), Min. pismem okólnym z 18 I b. r. Nr wojsk. D. 4/10/1 zarządziło, aby obywatelstwo każdej poszczególnej osoby rejestrowanej jako 18-letniej było wyjaśnione w okresie pomiędzy pierwszą a drugą rejestracją tak, aby przed poborem sprawa była zupełnie ukończona.

SAMORZĄD.

Zaciąganie pożyczek przez gromady na budowę szkół. Min. Spr. Wewnętrznych na zapytanie Zarządu Gł. Tow. Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych w sprawie zaciągania pożyczek przez gromady na budowę szkół powszechnych pismem z 20 I 1937 r. Nr SS-53/76-1 wyjaśniło:

Min. Spr. Wewn. w piśmie skierowanym do Min. W. R. i O. P. Nr. SS-53/50-1 z 24 IX 1936 r. zajęło stanowisko: „ze względów formalnych nie ma przeszkód do udzielania gromadom pożyczek na budowę szkół powszechnych. Pożyczki jednak takie należałoby udzielać dopiero po zasięgnięciu opinii wydziału powiatowego, co do stanu finansowego i możności spłaty ewentualnej pożyczki. Art. 24 ustawy z 23 III 1933 r. o częśc. zm. ustroju samorządu teryt. (Dz. U. poz. 294) określa tryb zaciągania przez gromady zobowiązań. Do zaciągnięcia pożyczki ponad 500 zł potrzebna jest uchwała organu uchwalającego gromady (rady lub zebrania gromadzkiego), zatwierdzona przez wydział powiatowy". Jednocześnie z uwagi na brak dotychczas przepisów prawnych normujących zasady gospodarki gromad Min. Spr. Wew. wyraziło pogląd, że przy udzielaniu pożyczek gromadom należałoby postępować z dużą oględnością. Zajmując tego rodzaju stanowisko, Ministerstwo liczyło się z tym, że budowy szkół powszechnych i nadal podejmować się będą obok gmin również gromady wiejskie, jakkolwiek nie na nich, a na gminach ciąży ten obowiązek. Skoro zaś gromada,

która w myśl przepisów art. 15 ust. (3) wspomnianej ustawy jest podmiotem praw majątkowych, pragnie przystąpić do wzniesienia budynku szkolnego i na ten cel zaciągnąć pożyczkę, uczynić to może przez swoje ustawowe organa, zachowując obowiązujące w tym zakresie przepisy.

W związku z powyższym Min. Spr. Wewnętrznych wyjaśniło, iż pkt. 2 pisma z 10 IV 1936 r. Nr SS-54/114-1/1935 r., skierowanego do jednego z wojewodów, które brzmi: „o ile chodzi o budynki, których budowa rozpoczęta została po wprowadzeniu gmin wiejskich po myśli art. 102 ustawy samorządowej i które nie zostały przekazane na własność gromady—skrypty podpisuje gmina, gdyż ona obowiązana jest do budowy szkół powszechnych“ ma zastosowanie tylko do przypadków, gdy do budowy szkoły powszechnej w gromadzie przystąpiła gmina, bądź też czyni to gromada z ramienia gminy, a w szczególności wskutek zwrócenia się do niej organów gminy w myśl przepisów art. 17 ustawy samorządowej. Min. Spr. Wewn. nie znajduje przeszkód do podejmowania przez gromady z własnej inicjatywy budowy szkół po wszechnych, o ile tylko posiadają na to środki lub mogą uzyskać pożyczki, w każdym zaś razie nie inaczej jak po uzyskaniu zgody wydziału powiatowego na zaciągnięcie zobowiązania.

Popieranie radiofonizacji. Min. Spr. Wewnętrznych wydało w sprawie popierania radiofonizacji następujące pismo okólne (Nr. SS-55-47-8):

Min. Poczt i Tel., dążąc do ułatwienia rozwoju radiofonizacji, ustanowiło nową taryfę radiofoniczną (Dziennik Taryf P. T. i R. nr 14 poz. 42), według której wysokość opłat została uzależniona wyłącznie od rodzaju radioodbiornika (lampowy i bezlampowy) oraz w niektórych lokalach od ilości urządzeń radioodbiorczych. Na podstawie nowej taryfy wszyscy właściciele radioodbiorników detektorowych na wsi i w mieście opłacają abonament radiowy w wysokości 1 zł miesięcznie.

W związku z tym zostało uchylone przyznawanie ulgowego radioabonamentu dla mieszkańców wsi na podstawie zaświadczeń wydawanych przez zarządy gmin.

Sprawę zwalniania od opłat radiofonicznych reguluje przepis §-fu 12-go rozp. Min. Poczt i Tel. z I X 1936 o radiofonicznych urządzeniach odbiorczych, wydanego w porozumieniu z Min. Spr. Wewn., S. Wojsk. oraz Przem. i Hand. (Dz. U. poz. 548).

W myśl powołanego przepisu od opłaty radiofonicznej mogą być zwolnieni: a) inwalidzi wojenni, którzy oprócz zaopatrzenia z funduszów publicznych nie posiadają innych źródeł utrzymania; b) osoby ociemniałe, które wykażą się świadectwem ubóstwa; c) osoby i instytucje, pracujące naukowo w zakresie radiotechniki. Do wydawania bezpłatnych kart rejestracyjnych upoważnione są właściwe dyrekcje okręgu poczt i telegrafów.

Zarówno Min. Poczt i Tel., jak i Polskie Radio zmierzają w kierunku stworzenia możliwie najdogodniejszych warunków dla rozwoju radiofonizacji ze względu na jej wielkie znaczenie. Jak wynika ze spostrzeżeń poczynionych przez Polskie Radio, proces radiofonizacji

wsi, która pod tym względem jest szczególnie zaniedbana, postępuje znacznie szybciej na tych terenach, na których czynniki społeczne i samorządowe biorą czynny udział w tej akcji.

Obok akcji Min. Poczt i Tel. oraz Polskiego Radia, również Państw. Zakłady Tele-i-Radiotechniczne, chcąc umożliwić jak najszerszym warstwom ludności korzystanie z radia, przystosowują swoją wytwórczość aparatów radiowych oraz warunki ich nabycia i spłaty do rzeczywistych możliwości ludności.

Podając powyższe do wiadomości, Min. Spr. Wewn. zwróciło się do władz podległych o przychylne ustosunkowanie się do akcji radiofonizacji, a w szczególności do przedsięwzięć podejmowanych w tym zakresie przez Polskie Radio. Akcja w dziedzinie rozpowszechnienia radia ulegnie nasleniu ze względu na obniżenie opłat, o czym Polskie Radio rozsyła specjalne plakaty. Ministerstwo poleciło rozmieścić te plakaty w miejscach widocznych w urzędach podległych wojewodom oraz urzędach i instytucjach samorządowych.

Interpretacja art. 5 ust (I) ustawy samorządowej. W związku z zapytaniem jednego z wojewodów czy sekretarz wydziału powiatowego urlopowany bez prawa do wynagrodzenia może wchodzić w skład organów ustrojowych związków samorządowych (art. 5 ust. (1) ustawy samorządowej), Min. Spr. Wewnętrznych pismem z 21.I.1937 r. SS. 3/22-1 wyjaśniło co następuje:

postanowienie ust. (1) art. 5 ustawy samorządowej, stanowiąc, że w skład organów ustrojowych związków samorządowych nie mogą wchodzić pozostający w służbie czynnej m. in. funkcjonariusze właściwych terytorialnie powiatowych zw. samorządowych, ma na celu ochronę związku samorządowego przed wywieraniem wpływu na jego organa ze strony władzy nadzorczej, poza normalnymi uprawnieniami nadzorczymi poprzez zależnych służbowo swych funkcjonariuszów.

Rozstrzygnięcie podniesionej wątpliwości zależne jest od tego, jakie stanowisko i w jakim trybie ma zająć urlopowany bezpłatnie sekretarz wydziału powiatowego.

Jeżeli chodzi o obsadę mandatu w drodze wyborów bądź przez władzę nadzorczą na podstawie art. 50 ustawy samorządowej (władza nadzorcza działa tu w zastępstwie organu związku samorządowego, uprawnionego do dokonania wyboru, lecz nie wykonywającego swych uprawnień), należy uznać, że osoby, o których mowa w ust. (1) art. 5, nie mogą pozostawać w żadnym stosunku służbowym do władzy nadzorczej, a więc i urlopowany bezpłatnie sekretarz wydziału powiatowego nie może wchodzić w skład organu ustrojowego związku samorządowego, nadzorowanego przez ten wydział powiatowy.

Jeżeli natomiast chodzi o obsadzenie mandatu przez władzę nadzorczą w trybie art. 72 i 73 ustawy samorządowej, wówczas, mimo że tymczasowy przełożony (tymcz. zastępca przełożonego) gminy nie jest służbowo zależny od władzy nadzorczej, władza nadzorcza może wywierać wpływ na tymcz. przełożonego poza normalnymi uprawnieniami

nadzorczymi, zwłaszcza, iż w każdej chwili może takiego tymcz. przełożonego odwołać. W tym więc przypadku stosowanie przepisu ust. (1) art. 5 ustawy samorządowej, byłoby pozbawione zasadniczych intencyj tego przepisu.

Wobec powyższego należałoby stanąć na stanowisku, iż sekretarz wydziału powiatowego urlopowany bezpłatnie może być powołany na tymcz. przełożonego (tymcz. zastępcę przełożonego) gminy w trybie art. 72 i 73 ustawy samorządowej.

Pośmiertne po przewodniczącym wydziału powiatowego. Na skutek zapytania jednego z wojewodów Min. Spr. Wewn. pismem z 15 I 1937 r. SS. 41/693-I wyjaśniło, że brak jest podstawy prawnej do wypłaty pośmiertnego z funduszów powiatowego związku samorządowego rodzinie zmarłego przewodniczącego wydziału powiatowego. Tytułem prawnym do żądania wypłaty pośmiertnego po zmarłym staroście powiatowym jest przepis art. 20 rozp. Prezydenta R. P. z 28 X 1933 r. o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. poz. 663), który o ile chodzi o żonę, dzieci lub rodziców zmarłego, przyznaje ryczałt w wysokości 3 miesięcznego ostatnio pobranego przez zmarłego uposażenia. Oczywiście chodzi tu o uposażenie w rozumieniu tegoż rozporządzenia, czyli wypłacone przez Skarb Państwa.

Dodatek dla wicestarosty. Pismem z dn. 22 XII 1936 r. SS. 40/63-1 Min. Spr. Wewnętrznych wyjaśniło, że dodatek przewidziany w art. 59 ustawy z 23 I.I 1933 r. (Dz. U. poz. 294) należy się w rozumieniu pkt. 2) okólnika Min. Spr. Wewn. Nr 103 z 27 X 1933 r. (Dz. Urz. Min. Spraw Wewn. Nr 16, poz. 243) również wówczas, gdy wicestarosta otrzymał na piśmie od właściwej władzy służbowej polecenie przejęcia urzędowania od ustępującego starosty i to od daty faktycznego przejęcia funkcyj starosty oraz z zastrzeżeniem, że w żadnym przypadku dodatek nie może być pobierany przez wicestarostę za okres czasu, w którym dodatek przypada na korzyść ustępującego starosty.

Odwołanie tymczasowego prezydenta miasta i jego zastępcy. W związku z wątpliwością w sprawie konkretnej, Min. Spraw Wewnętrznych pismem z dnia 20 I 1937 Nr SS. 5393/3 p 36 wyjaśniło, że w myśl przepisu art. 72 ustęp (5) ust. z 23 III 1933 (Dz. U. poz. 294) odwołanie tymczasowego prezydenta i tymczasowego wiceprezydenta następuje automatycznie z chwilą uprawomocnienia się i zatwierdzenia wyborów nowego zarządu. W tym stanie rzeczy wydanie polecenia i dopilnowanie przekazania czynności nowoobranym przełożonemu gminy i zastępcy przełożonego gminy należy do kompetencji wojewody jako władzy nadzorczej nad działalnością gminy.

W sprawie kwalifikacyj sekretarzy gminnych. Na skutek zapytania jednego z wojewodów województw centralnych, czy sekretarz gminny,

który uzyskał swe stanowisko przy zastosowaniu postanowień, zawartych w § 3 rozp. Min. Spr. Wewn. z 27 II 1934 (Dz. U. poz. 144), może przejść na stanowisko sekretarza gminnego na obszarze województw centralnych — Min. Spr. Wewn. pismem z 19 XII 1936 SS. 3/23-1 wyjaśniło co następuje: rozp. Min. Spr. Wewn. z 27 II 1934 w sprawie kwalifikacyj sekretarzy gminnych (Dz. U. poz. 144) w § 1 szczegółowo określa kwalifikacje, którym ma odpowiadać kandydat na stanowisko sekretarza gminnego w ogóle. § 3 jest czasowym wyjątkiem od ogólnej zasady, wyrażonej w § 1 i dotyczy jedynie kandydatów na sekretarzy gminnych na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, poznańskiego, pomorskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego. Jeżeli więc kandydat uzyskał stanowisko sekretarza gminnego przy zastosowaniu § 3 cyt. rozp. Min. Spr. Wewn. na obszarze woj. południowych i zachodnich, może przejść na stanowisko sekretarza gminnego na obszarze pozostałych województw tylko wówczas, gdy nabył kwalifikacje, wymagane w myśl § 1 cyt. rozp.

POLICJA

Kursy narciarskie dla policjantów. W uwzględnieniu potrzeb rozwoju narciarstwa w jednostkach policji oraz szerszego zastosowania umiejętności jazdy na nartach do służby policjanta w zimie, Komenda Główna P. P. uruchamia w roku bieżącym następujące kursy narciarskie:

1. 2-tygodniowy kurs narciarski górski dla początkujących w Zakopanem dla 40 szeregowych z województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego — w czasie od dnia 18—31 stycznia 1937 r.

2. 2-tygodniowy kurs narciarski górski dla początkujących w Worochcie dla 30 oficerów ze wszystkich województw. Na kurs ten zgłaszają się oficerowie ochotniczo. Czas trwania kursu od 3—16 II 37 r.

3. 2-tygodniowy kurs narciarski dla początkujących w Worochcie dla 44 szeregowych z województw: poleskiego, wołyńskiego, wileńskiego, nowogródzkiego i białostockiego w czasie od dnia 22 lutego do 6 marca 1937 r.

Kierownictwo kursów spoczywa w rękach doświadczonego narciarza i instruktora komisarza Kwaśnicy Edwarda.

Z WOJEWÓDZTWA KIELECKIEGO

Zatwierdzenie wyboru prezydenta i wiceprezydenta m. Częstochowy. Na podstawie art. 50, ustęp (2) ustawy z dnia 23 III 1933 r. (Dz. U. poz. 294) zatwierdził minister spraw wewnętrznych pismem z dnia 11 I 1937, Nr SS. 5398/2/p/36 wybór Jana Szczodrowskiego na stano-

wisko prezydenta m. Częstochowy, dokonany na posiedzeniu radnych m. Częstochowy dn. 26 listopada 1936 r., oraz dokonany na tym samym posiedzeniu wybór Józefa Dziuby na stanowisko wiceprezydenta miasta.

Z WOJEWÓDZTWA NOWOGRÓDZKIEGO

Związki samorządowe na terenie woj. nowogrodzkiego w r. 1935/36. Sprawozdanie wojewody w Nowogródku z działalności administracji państwowej w r. 1935/36 wykazuje poprawę stanu finansowego gmin wiejskich w porównaniu z okresem budżetowym 1934/35. Zmniejszenie stanu biernego o 340.000 zł świadczy o tej poprawie. Należy się spodziewać, że przeprowadzenie akcji oddłużeniowej w znacznie większym stopniu wpłynie na poprawę stanu finansowego i gospodarczego gmin wiejskich. Poprawę można stwierdzić również co do gmin miejskich, a to dzięki akcji oddłużeniowej, która w jednym dziale, dotyczącym zobowiązań wobec Skarbu, funduszów państwowych, instytucyj publicznych i banków państwowych już została zakończona przed kwietniem 1936 r. Ogólna suma stanu biernego zmniejszyła się o przeszło 2.000.000. Obok akcji oddłużeniowej wpłynęła na to zmniejszenie częściowa spłata długów, zarówno długoterminowych jak i krótkoterminowych.

Stan finansowy pow. związków samorządowych również uległ znacznej poprawie w stosunku do lat ubiegłych. Stan ten poprawia się od dłuższego czasu, choć w tempie dość powolnym. W r. sprawozdawczym oddłużenie z art. 14 rozp. z 24 X 1934 wpłynęło na wybitne zmniejszenie stanu biernego, bo na ok. 2.500.000 zł (w 1928 stan bierny wynosił 7.659.293, w 1935/36 — 4.735.863 zł).

Gospodarka pow. zw. samorządowych przechodziła kryzys w 1935/36 z powodu zmniejszenia dodatku do państwowego podatku gruntowego. Niemniej jednak budżety zwyczajne zostały wykonane bez deficytów, a nawet z pewną nadwyżką. Wydatki bowiem wykonano na sumę 2.774.267 zł, dochody na sumę 3.175.038 zł. Dopiero łącznie: budżety zwyczajne i nadzwyczajne wykazały pewien deficyt, ogólne bowiem wydatki wynosiły 4.143.254 zł, dochody zaś 4.056.682 zł. Należy to tłumaczyć tym, że rozpoczęte inwestycje musiały być zakończone, chociaż dochody pow. zw. samorządowego w czasie wykonywania budżetu zostały zmniejszone.

Wydatki wszystkich działów budżetu wykonane zostały mniej więcej w wysokości przewidzianej w budżetach, z wyjątkiem działu V (drogi i place publiczne), który został przekroczony o 1.000.000 zł. Dział ten przedstawia się poważnie; na wydatki drogowe wydatkowały powiaty 2.205.891 zł.

Ogólna suma pasywów wszystkich związków samorz. województwa wynosiła w r. 1928—23.000.000, w r. 1934/35—18.600.000, w r. 1935/36—13.700.000 zł.

Nowogródzki Wojewódzki Związek Międzykomunalny Opieki Społecznej prowadził 5 zakładów opiekuńczych zamkniętych: żłobek dla dzieci do lat 3 w Baranowiczach, przedszkole w Adampolu dla dzieci

od lat 3 do 7, schronisko dla chłopców w Adampolu, schroniska dla dziewcząt w Zdzięciole i Nowogródku oraz przytułek dla starców w Michałowie. W ciągu okresu budżetowego zostało zlikwidowane schronisko nowogródzkie i dziewczęta przeniesione do Zdzięcioła. W zakładach Związku przebywa ogółem 389 osób (171 chłopców, 175 dziewcząt, 43 starców). Projektuje się otwarcie schroniska dla dzieci słabych i zagrożonych gruźlicą w Nowojelni (na 150 miejsc), gdzie Związek posiada własny gmach na ukończeniu.

S z p i t a l m i ę d z y k o m u n a l n y w B a r a n o w i c z a c h. W szpitalu leczyło się 1.950 osób. Śmiertelność ogólna 160 osób (7,97%). Wykonanie budżetu na r. 1935/36 — 175.757 zł. Koszt dzienny jednego chorego wynosił 4.81 zł (w poprzednim roku 6.30 zł). Utrzymanie jednego łóżka rocznie kosztowało 1.642 zł.

BIBLIOGRAFIA

KSIĄŻKI

Buszyński Marian dr płk.-aud. i Matzner Bolesław dr ppłk.-aud.: **Kodeks wojskowego postępowania karnego i prawo o ustroju sądów wojskowych** z komentarzem, poprzedzony przedmową *płk.-aud. Teofila Marescha*, naczelnego prokuratora wojskowego i szefa Departamentu Sprawiedliwości M. S. Wojsk. Sekcja Prawnicza Towarzystwa Wiedzy Wojskowej. Warszawa 1937 r., stron XIII + 667.

Książka zawiera teksty cytowanych kodyfikacji wraz z przepisami wprowadzającymi, przy czym nieomal pod każdym artykułem zamieszczono komentarze, uwzględniające zarówno wymagania praktyki jak i najnowsze zdobycze teoriopoznawcze danej gałęzi wiedzy prawniczej; ponad to autorzy wskazali założenia ustawodawcze, na których dane przepisy zostały oparte, wyjaśniając tym samym ich genezę.

Komentarze, nie ograniczając się do ułatwienia właściwego zrozumienia poszczególnych przepisów, sięgają dalej, gdyż przedstawiają dane zagadnienie na tle całokształtu przepisów wojskowych oraz nawiązują do zazębiających się z nimi norm ogólnych, przy czym ogólne prawodawstwo administracyjne zostało uwzględnione w szerokiej mierze.

W „dodatku", stanowiącym ostatni dział książki, przedrukowano ważniejsze akty prawodawcze, pozostające w związku z komentowanymi kodyfikacjami. Książkę zamyka szczegółowy skorowidz rzeczowy w układzie alfabetycznym.

Dąbrowski Włodzimierz dr wicemarszałek Sejmu Śląskiego: **Poradnik Prawniczy** dla prac ustawodawczych Sejmu Śląskiego i jego komisyj. Katowice 1937 r., stron XXI + 285.

Dzieło jest poświęcone upamiętnieniu roku 1937, w którym przypada 15-lecie przynależności części górnośląskiej województwa śląskiego do Polski oraz w którym wygasa Konwencja Genewska. Książka stara się również dać obraz unifikacji prawnej, dokonanej na przestrzeni lat 1922—1937. Celem bezpośrednim dzieła jest przyczynienie się do usprawnienia prac ustawodawczych, ułatwienie gruntownej i fachowej redakcji ustaw śląskich.

Autor przedstawia na wstępie poszczególne okresy prawne tworzącego się województwa śląskiego, uwzględniając zarówno część górnośląską jak i część cieszyńską województwa, przy czym podaje dokładne ramy kalendarzowe poszczególnych okresów oraz wskazuje na odnośne źródła prawne i literaturę.

Właściwy materiał „Poradnika" został przedstawiony systemem alfabetycznym. Pod odpowiednim hasłem wskazuje autor źródła prawne prawodawstwa autonomicznego, obowiązujących jeszcze przepisów zaborczych oraz ważniejszych norm ogólno-państwowych, przy czym ze skorowidzem przepisów łączy autor definicję odnośnych instytucji prawnych, streszcza niektóre ważniejsze przepisy i wskazuje niekiedy przedmiotową literaturę. Z tych właśnie względów „Poradnik" może być przydatny gronu szerszemu, niż to wynika z tytułu dzieła.

Mendelsburg Roman i Dawidowicz Borys: **Prawo o uboju zwierząt i obrocie mięsem**. Warszawa 1937 r. Księgarnia Powszechna, stron 84.

Broszura zawiera odnośne teksty aktów ustawodawczych, rozporządzeń wykonawczych i instrukcyj oraz niekiedy uwagi wyjaśniające.

Mogilnicki Aleksander dr, adwokat, b. prezes Sądu Najwyższego. **Ustawy karne dodatkowe**, dodatek I. Kraków, Księgarnia Powszechna 1936 r., stron 220.

Książka stanowi suplement do wydanego w 1934 r. przez autora Zbioru ustaw karnych dodatkowych. Tak jak dzieło poprzednie, wspomniany dodatek, obok wyciągów z ustaw obowiązujących, zawiera tezy z orzeczeń Sądu Najwyższego, Trybunału Administracyjnego oraz uwagi łącznikowe i interpretacyjne.

Autor przedstawił materiał w dwóch kolejnych działach, ujmując oddzielnie zmiany i uzupełnienia ustaw poprzednich oraz oddzielnie nowe akty ustawodawcze. Suplement zaopatrzony jest w końcu w szczegółowy skorowidz rzeczowy.

Peretiatkowicz Antoni dr, rektor Uniwersytetu Poznańskiego: **Polska deklaracja konstytucyjna z 1935 r.** Analiza prawno-filozoficzna. Referat na III Zjazd Prawników Polskich Poznań 1936 r. stron 16.

Streszczając dwa zasadnicze i rozbieżne kierunki w nauce o państwie, mianowicie kierunek indywidualistyczny (liberalny) i doktryny zmierzające do państwa totalnego, autor stwierdza, że Konstytucji kwietniowej nie można zaliczyć ani do jednego, ani do drugiego z tych kierunków. Zdaniem autora u podstaw naszej konstytucji znajdujemy ideologię solidaryzmu społecznego, uzupełnioną hasłem elitaryzmu, czyli że Konstytucja kwietniowa hołduje zasadzie solidaryzmu elitarnego.

Seydlitz Mieczysław dr **Problem przygotowywania wyższych urzędników administracyjnych.** Warszawa 1936 r., stron 62.

Broszura jest przedrukiem artykułu, ogłoszonego w „Gazecie Administracji" w zeszytach 19 i 22 z 1936 r.

Thaler Arnold dr: **Kodeks rybacki**. Kraków 1936 r., stron 125 (Skład główny: Udziałowa Spółka Wydawnicza).

Broszura zawiera — poza wstępnym streszczeniem systematycznym przedmiotu — teksty ustawy o rybołówstwie i rozporządzenia o wykonywaniu rybołówstwa morskiego, a ponad to teksty przepisów i instrukcyj wykonawczych.

Thaler Arnold dr: **Ustawa o opłatach stemplowych.** Kraków 1936 r., stron 238. (Skład główny: Udziałowa Spółka Wydawnicza).

Broszura zawiera tekst ustawy wraz z orzecznictwem oraz skorowidz alfabetyczny, zestawiony według podmiotów i przedmiotów opodatkowania na podstawie jednolitego tekstu ustawy, rozporządzeń wykonawczych i wykładni Ministerstwa Skarbu.

Ustawy i rozporządzenia z lat 1918—1934, tom V lata 1929 — 1931, według stanu prawnego z dnia 1 stycznia 1937 r. Wydawnictwo Ministerstwa Sprawiedliwości. Warszawa 1937 r., stron 757, cena 12 zł.

CZASOPISMA

Architektura i Budownictwo. Warszawa, miesięcznik Nr 7. *Roman Sołtyński*: Pole sportowe Rzeszy w Berlinie. *Roman Piotrowski*: Architektura i T. O. R. *Rudolf Hamburger*: Architekt w Chinach. Nr 8-10. *Czesław Przybylski*: Zasady projektowania.

Bellona. Warszawa, dwumiesięcznik Nr 5-6. *Kpt. dypl. Zygmunt Wojewódzki*: Niszczenie wrogiem motoryzacji. *Marszałek Petain*: Obrona narodowa a jedność dowództwa. *K. Wasiliew*: Operacyjne formy walki o panowanie w powietrzu.

Biuletyn Ekonomiczno-Statystyczny. Warszawa Nr 2. Ludność żydowska w Polsce według spisów 1921 r. i 1931 r.

Biuletyn Polsko-Ukraiński. Warszawa, tygodnik Nr 1. Apel Prezydenta A. Liwickiego do jedności narodowej. *B. Ol.*: Ukraińcy w Jugosławii. Nr 2. *M. Korduba*: Dlaczego Rusini, a nie Ukraińcy? *Hlib Sałikowski*: Ukraińskie precedensy. Nr 3. Uniwersał Niepodległości.

Droga. Warszawa, miesięcznik Nr 11. *Stanisław Bełżecki*: Przeszłość i przyszłość rooseveltyzmu. *Antoni Plutyński*: Hierarchia inwestycji publicznych. *Jan Zbinden*: Technika i nowy światopogląd religijny.

Dziennik Zarządu Miejskiego w Łodzi. Miesięcznik Nr 11. *Inż. Wacław Leyberg*: Nowe urządzenia i budynki użyteczności publicznej miast czechosłowackich (c. d.). Budowa wodociągów i kanalizacji m. Łodzi. Zielone zagadnienie Łodzi.

Front Zachodni. Warszawa, miesięcznik Nr. 10. *B. S.*: Podstawy pokoju Europy. *Zenon Szłapczyński*: Twardy naród. *Mgr Andrzej Bukowski*: Związki Kaszub z Polską.

Gazeta Sądowa Warszawska. Warszawa, dwutygodnik Nr 2. *Ignacy Kondratowicz*: „Zasady prawne" w orzecznictwie Sądu Najwyższego. *Adw. G. Berent* (Ryga): Rozwody cudzoziemców na Łotwie.

Głos Gminy i Gromady Wiejskiej. Warszawa, dwutygodnik Nr 24. Garść wiadomości o przedsiębiorstwach gmin wiejskich Nr 1. *K. P.*: Sprawa odciążenia i uproszczenia administracji gminnej. *M. P. L.*: Kilka uwag w sprawie oddłużenia samorządu. *Czesław Müller*: W sprawie reformy szarwarku.

Głos Prawa. Lwów, miesięcznik Nr 7-9. *Dr Aleksander Austern*: Jeszcze o sześciomiesięcznym wypowiedzeniu dla pracowników, których stosunek pracy trwa lat dziesięć.

Głos Sądownictwa. Warszawa, miesięcznik Nr 1. *Ludwik Krajewski*: Bezdroża prawne. *Stanisław Goczałkowski*: Wolność a przymus. *Kazimierz Fleszyński*: Echa prasowe Katolickiego Zjazdu Prawniczego. *Wacław Bludstein*: Konfident i prowokator. *Jerzy Władysław Śliwowski*: Badania kryminalno-biologiczne w Polsce.

Gospodarka Narodowa. Warszawa, dwutygodnik Nr 1-2. *Zygmunt Szempliński*: Racja stanu.

Na Posterunku. Warszawa, tygodnik Nr 1. *Stanisław Sokołowski, podkom. P. P.*: Kradzieże kieszonkowe i walka z tego rodzaju przestępstwem. *W. Majewski, sędzia S. O.*: Opór władzy i napaść na urzędnika Nr 2. *Paleolog Stanisława, podkom P. P.*: Kobieta w Policji.

Niepodległość. Warszawa Tom XV zesz. 1. *Dr Henryk Wereszycki*: O metodzie wydania pism zbiorowych Napoleona, Bismarka, Lenina i Piłsudskiego. *Teodor Rawicz Lipiński*: Nastroje niepodległościowe wśród emigracji polskiej w Rosji.

Oszczędność. Warszawa, dwutygodnik Nr 23—24. *Edmund Kazimirski*: Ustosunkowanie się związku założycielskiego do Komunalnej Kasy Oszczędności. *Carl Mettler*: Strukturalne przeobrażenie bankowości zachodnio - europejskiej. Nr 1. *Franciszek Ferrara*: Oszczędność w oświetleniu wielkich ekonomistów.

Palestra. Warszawa, miesięcznik Nr 12. *Dr Stanisław Tylbor*: Zagadnienie ustawowej ochrony artystów wykonawców (dok.).

Polacy Zagranicą. Warszawa, miesięcznik Nr 1. *Dr Wiktor Nechay*: Polacy w Niemczech w świetle statystyk niemieckich.

Polityka Narodów. Warszawa, miesięcznik Tom VIII, zeszyt 4—5. *Jan Zieliński*: Emigracja żydowska.

Polonia-Italia. Warszawa, miesięcznik Nr 12. *Roberto Suster*: La Polonia nel XIX anno della sua ricostituzione. *Jan Zdzitowiecki*: Z problemów ustroju faszystowskiego. *Ardengo Soffici*: Demokracja a bolszewizm.

Polska Gospodarcza. Warszawa, tygodnik Nr 51/52. *E Iwaszkiewicz*: Struktura aparatu wymiany, jako czynnik organizacji obrotu artykułami rolniczymi. *Dr St. Kruczek*: Nowe wytyczne polityki koncesyjnej w dziedzinie komunikacji samochodowej, *j. r.*: Zmiana zasad premiowania eksportu artykułów zbożowych. Nr 3. *Dr St. Zb. Szyszkowski*: Układ w sprawie wykorzystania portu gdańskiego. *Dr St. Kirkor*: Opodatkowanie przyrostu wartości w miastach.

Polski Proces Cywilny. Warszawa, dwutygodnik Nr 24. *Bronisław Stelmachowski*: Zagadnienie przyśpieszenia postępowania w polskiej i niemieckiej procedurze cywilnej. *Marian Waligórski*: O zawisłości prawnej (c. d.).

Praca i Opieka Społeczna. Warszawa, kwartalnik Nr 3. *Władysław Skowron*: Przyczyny braku robotników rolnych w Łotwie. *Irena Surmacka*: Schroniska miejskie dla bezdomnych. *Marcin Kacprzak*: Rozsiedlenie lekarzy w Polsce. *m b. ł.*: Walka z bezrobociem w Niemczech. *D. K*: Zagadnienie wielkich robót publicznych w Polsce.

Pracownik Samorządowy. Warszawa, dwutygodnik Nr 1. Zagadnienie nadzoru nad samorządem gminnym. *Józef Krasowski*: Dokształcanie sołtysów. Dodatek mieszkaniowy na tle stosunków gospodarczych i społecznych w gminie wiejskiej. Nr 2. *J. Wendel*: Program gospodarczy a siła obronna narodu. Wybijanie własnej załogi. *J. K.*: Imponujący rozwój akcji bibliotecznej na wsi. *Florian Łagosz*: O zmianę systemu wymiaru i kontroli poboru podatku gruntowego w woj. wschodnich. Dochody gminy wiejskiej. Zjazd przedstawicieli pracowników samorządowych województw zachodnich.

Prasa. Warszawa, miesięcznik Nr 1. *Stefan Krzywoszewski*: Ważne sprawy prasowe w świetle rozważań sejmowych. *Wojciech Baranowski*: O reformie stanu dziennikarskiego. *Stanisław Z. Zakrzewski*: Europejski Kongres Reklamowy w Berlinie.

Przegląd Gospodarczy. Warszawa, dwutygodnik Nr 1. *Dr T. Ł.*: Poprawa na świecie i w Polsce. Nr 2. *Stanisław Glass*: Nowa Konstytucja a ustrój gospodarczy Z.S.R.R.

Przegląd Prawa i Administracji imienia Ernesta Tilla. Lwów, kwartalnik Nr IV. *Wiktor Turek*: Problem zastosowania prze-

szkód małżeńskich niemieckiego ustawodawstwa o ochronie czystości i zdrowia rasy poza granicami Rzeszy Niemieckiej.

Przegląd Samorządowy. Kraków, miesięcznik Nr 1. *Mgr Józef Przetocki*: Na marginesie prac budżetowych związków samorządowych województwa krakowskiego na rok 1937/38. *Mgr Stefan Smolec*: Sprawy letniskowe. *Karol Kassubé*: Współdziałanie związków samorządowych pow. ropczyckiego z akcją obrony przeciwpożarowej.

Przegląd Wschodni. Warszawa, miesięcznik Nr 6. *Henryk Przełomski* Demokracja sowiecka w świetle wyborów do rad *Militaris*: Czynniki wojny na Dalekim Wschodzie. *Jerzy Kantorowicz*: Rozwój sowieckiego szkolnictwa powszechnego w świetle cyfr. Instalacje cieplne w Sowietach.

Przegląd Współczesny. Kraków, miesięcznik Nr 1. *Jan Kerłowski*. Geneza rewolucji hiszpańskiej. *Adam Stawarski*: Rasizm jako nowy pogląd na świat. *Jan Szeliski*: O angielskim gentlemanie. *Bengt Lindforss*: Psychologia proletariacka *Stefan Schmidt*: Rewolucja agrarna w Niemczech a reforma rolna w Polsce.

Reklama. Warszawa, miesięcznik Nr 6 Sprawozdanie z Kongresu Reklamowego w Berlinie. *Kazimierz Jabłowski*: Propaganda w nowej Rzeszy *Franciszek Głowiński*: Ogłoszenie w prasie prowincjonalnej.

Samorząd. Warszawa, tygodnik Nr 1. *Stanisław Sakłak*: Sędziowie pokoju czy gminne urzędy rozjemcze. Uwagi do niektórych projektów ustawodawczych w zakresie gospodarki i finansów powiatowych związków samorządowych i gmin wiejskich. Nr 2. *F. Branny*: W sprawie pomocy zimowej dla wsi. *Stanisław Dębowski*: „Kancelaria" sołtysa. *Mgr. St. Malanowicz*: Zagadnienia personalne w samorządzie. Nr 3. *Z. Hartleb Wojciechowska*. Taniość czy celowość. *Józef Bar*: Na manowcach sprawozdawczości w gospodarce publicznej. *Esde*: Cienie w organizacji inspekcji powiatowej. *Dr Ludwik Bar*: Dyskusja w sprawie liceów administracyjnych.

Samorząd Miejski. Warszawa, dwutygodnik Nr 1. *M. Porowski*: Na przełomie. *Zygmunt Pawlak*: O organizacji biur zarządów miejskich. *Inż. K. Bieliński*: Problem obniżki cen w przedsiębiorstwach i zakładach miejskich. *St. Stęplewski*: Sytuacja finansowa związków samorządu terytorialnego w świetle preliminarzy budżetowych na r. 1936/37. Nr 2. *Witold Komar*: Podatek od przyrostu wartości nieruchomości. *Stanisław Zdanowski*: Zagadnienie bezrobocia na terenie miast województwa lubelskiego

Samorząd Terytorialny. Warszawa, kwartalnik Nr 1 i 2 *Konstanty Kszeczkowski*: Uwagi nad drogami opieki społecznej. *Dr Wacław Brzeziński*: Pojęcie prawne samorządu terytorialnego według ustawodawstwa obowiązującego w b. dzielnicy pruskiej. *Dr Leszczycki Stanisław*: Typy fizjonomiczne miast Polski. *Julian Hochfeld*: Struktura środków operacyjnych i krótkoterminowej akcji kredytowej banków komunalnych w Polsce.

Wiadomości Drogowe. Warszawa, dwumiesięcznik Nr 114—115. *Prof. Emil Bratro*: Problem postoju samochodowego. *Inż. Dr Zygfryd Kragen*: Drogi w Czechosłowacji i Szwajcarii. *Henryk Niziński*: Jak szkolić służbę drogową.

Wiadomości Służby Geograficznej. Warszawa, kwartalnik Nr 3. *Inż. Alfred Rundo*: Sprawozdanie z prac V Konferencji Hydrologicznej państw bałtyckich w Helsingforsie.

Współczesna Myśl Prawnicza. Warszawa, miesięcznik Nr 1. *Mieczysław Siewierski*: Uwagi o projekcie reformy studiów prawniczych. *Józef Ordyniec*: Dyletantyzm czy specjalizacja? *Czesław Rawski*: Akademia prawa niemieckiego. *M. Kulesza*: Prawo zagranicą Rosja Sowiecka Młodzież Z. S. R. R.

Wychodźca. Warszawa, dwutygodnik Nr 23. *Wac. Gąs*: Nasze zagadnienia kolonialne. *Leon Bogacki*: Konsolidacja emigracji polskiej we Francji. Nr 1. Sprawy emigracyjne w Sejmie. Emigracja a Żydzi w Polsce. *H. Sukiennicki*: Francja jako teren imigracyjny.

Ziemia. Warszawa, miesięcznik Nr 12. *Stanisław Srokowski*: Struktura gospodarcza Podola. Ziemia Brzeżańska. Brzeżany — szkic topologiczny.

Życie Urzędnicze. Warszawa, miesięcznik Nr 1. *Zygmut Oberbek*: Doniosłe zadanie wewnętrzno-organizacyjne. Akcja uzdrowiskowo-letniskowa S. U. P. *Halina Siemieńska*: Praca kobiet w administracji publicznej.

L'administration locale. Bruxelles, kwartalnik Nr 16. *Ing. R. Humery*: La lutte contre les fumées et poussiéres dans les differents pays. La centrale thérmique de Zurich. Police de la circulation. La marché couvert de Gennevilliers. La

groupe scolaire „Condorcet" à Maison-Alfort (Seine). Premières mesures de réforme des finances departementales et communales en France. L'hotel de ville de Gand. *Dr K. Jesserich*: La science communale et tant que doctrine et objet de recherche scientifique dans les pays civilisés. *Glen Leet*: Les diplomés universitaires dans le gouvernement local aux États-Unis. *Prof. Jules Lespes*: Conceptions juridiques de la nature et des méthodes du gouvernement municipal. La Pologne municipale.

Revue internationale des sciences administratives. Bruxelles, kwartalnik Nr 4. *Prof. Walter R. Sharp*: The chief executive and auxiliary Agencies in the state of Wisconsin: *M. Nakhat*: Le sénat belge. *W. D. Scharp*: La corespondance avec le public. Actes et documents rélatifs à l'Institut international et aux Congrès des sciences administratives.

Deutsche Bauzeitung. Berlin, tygodnik Nr 53. *Arch. H. Völker*: Gebäudeindividualismus und Strassenbild. *Dr Ing. Ernst Runge*: Grundsätzliches über die Finanzierung von Grossiedlungen. Nr. 3. *Alfons Rehkopp*: Die Entschädigungspflicht bei Enteignungen. *Landesinspektor Lottschen*: Die Verhängung von Bausperren durch die Gemeinden.

Der Gemeindetag. Berlin, miesięcznik Nr 24. *Oberbürgermeister Fiehler*: Die Gemeinden im Viehrjahresplan. *Staatssekretär Pfundtner*: Verfassung und Verwaltung der Reichshauptsstadt Berlin.

Gesundheits Ingenieur. München, tygodnik Nr 52. *Ing. Hans Mehlhose*: Hygiene im Molkereiwesen. Nr 3. *Ing. Kurt. Gehrencbeck*: Heizung und Lüftung im Krankenhaus.

Monatshefte für Baukunst und Städtebau. Berlin, miesięcznik Nr 1. *Arch. Ernst Sagebiel*: Das Luftkreiskommando Münster; *Leo Bühring*: Ein Landhaus am Luganer See.

Reichsverwaltungsblatt. Berlin, tygodnik Nr 51. *Ludwik Albert*: Generalsperre im Gaststättenrecht. *Walter Michael*: Beamtenrecht in der Deutschen Gemeindeordnung. Nr 52. *Ministerialdirektor Wienstein*: Die deutsche Jugend — Hitlerjugend. *Dr Edgar Dackweiler*: Zur Neugestaltung des Jugendarbeitsrechts. Nr 1. *Dr H. Wider*: Das vierte Jahr der nationalsozialistischen Revolution. *Dr Wedemeyer*: Behördliche Sprachpflege.

Sparkasse. Berlin, dwutygodnik Nr 2. *Dr Richard Bruer*: Die Sparkassen als landwirtschaftliche Kreditgeber.

Die Städtereinigung. Feudingen, dwutygodnik Nr 24. *Oberinspektor Stöbe*: Die Städtereinigung Leipzig.

Zeitschrift für Osteuropäisches Recht. Berlin, miesięcznik Nr 6 *Dr Franz Gorsic*: Die Rechtsstellung der Ausländer im Jugoslawien. *Dr Karl Braunias*: Die reform der östlichen Verwaltung in Rumänien. *Dr Franz Váli*: Zur neueren Entwicklung des internationalen Privatrechtes in der ungarischen Rechtsprechung.

Drukarnia Gaz. Adm. i P. P., Warszawa, Trębacka 11.